

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Ústav bohemistiky

Bakalářská práce

JAROSLAV STRNAD

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D.

Autorka práce: Šárka Nováková

Studijní obor: Bohemistika - Archivnictví

Ročník: 4.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích

8. května 2014

.....
Šárka Nováková

Poděkování

Mé poděkování patří prof. PaedDr. Michal Bauer, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce a připomínky, bez nichž by práce nevznikla. Upřímný díky patří především Růženě Strnadové za rozhovor o osudu svého manžela, materiály z osobní pozůstalosti a povolení přístupu do fondu v LA PNP. Jindře Strnadové za korespondenci s otcem. Dále děkuji Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví, knihovně Libri Prohibiti a Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, kde mi bylo umožněno bádát, za jejich vstřícný přístup.

Obsah

Úvod.....	7
1. Historický vývoj v českých zemích v letech 1918 - 1993.....	9
2. Exil po roce 1948.....	17
3. Biografie.....	20
3.1. Mládí.....	20
3.2. Věznění.....	23
3.3. Odchod do exilu.....	33
4. Přemysl Pitter.....	39
5. Bibliografie.....	40
5. 1. Literární tvorba v letech 1936 – 1950.....	42
5.2. Literární tvorba v letech 1950 – 1955.....	45
5.3. Literární tvorba v letech 1955 – 1970.....	46
5.4. Literární tvorba po roce 1970.....	46
6. Závěr.....	50
Seznam příloh.....	53
Seznam pramenů a literatury.....	54
Veřejné archivy a knihovny.....	58
Seznam zkratk.....	59

Anotace

Tématem bakalářské práce je život spisovatele Jaroslava Strnada. Cílem je zmapovat autorův život a jeho tvorbu, která vyšla na území České republiky v letech 1918 až 2000. Kapitola o historickém vývoji a exilu osvětluje události, které měli vliv na autorův život a tvorbu. Tvorba je rozdělena do kapitol dle životních událostí Jaroslava Strnada.

Abstract

The topic of this Bachelor's thesis is life of the author Jaroslav Strnad. Its aim is the author's life and his work, which was published in the Czech Republic from 1918 to 2000. The chapters about history and exile explaining the events, which had influence on author's life and work. Work is divided chronologically.

Úvod

Bakalářská práce se věnuje osobnosti Jaroslava Strnada, který bývá opomíjen. Práce si klade cíl zpracovat biografické údaje, stručný náhled na tvorbu autora a rozbor vybraných prací. Důvodem vzniku této práce byla mimo jiné skutečnost, že tyto informace nejsou jako celek nikde publikovány. Podobný životní osud, jaký zažil Jaroslav Strnad, potkal i mnohé další. A proto by mohly převážně biografické kapitoly této práce posloužit také jako exemplární ukázka strastiplné životní cesty, kterou v různých obdobných formách zažívaly ve 20. století mnohé „bezejmenné“ osoby, jejichž jména a příběhy zůstávají na rozdíl od Jaroslava Strnada dále zapomenuty. Důležitým pramenem, ze kterého práce vychází, je svědectví Růženy Strnadové, manželky Jaroslava Strnada a nezpracovaný fond Jaroslava Strnada, uložený v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze, kam jej dovezl PhDr. Michal Příbáň, Ph.D.

První kapitola slouží k nástinu historickému dění na území České republiky v letech 1918 až 1993 a druhá kapitola k přiblížení exilového dění po roce 1948. Obě kapitoly jsou kompiláty. Stěžejní kapitolou je autorův životopis zachycený v nejdelší kapitole, doložený na základě písemných pramenů i osobního svědectví. O životě autora bylo doposud napsáno pramálo, vždy se jednalo jen o krátké medailonky. Jediným ucelenějším pramenem je kniha, která vyšla za života Jaroslava Strnada, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*, která dokládá autorův pohled na své životní vzpomínky. Čtvrtá krátká kapitola se věnuje osobnosti Přemysla Pittra a jeho vztahu k Jaroslavu Strnadovi a jeho rodině. Poslední kapitola si klade za cíl chronologicky rozdělit literární tvorbu Jaroslava Strnada na základě zvolených mezníků.

Pro bakalářskou práci byla zvolena metoda orální historie, která byla využita k sepsání autorova života, na který vzpomínala manželka Rosa Strnad a dcera Jindra Strnad, s nimiž jsem se jako autorka absolventské práce, věnované osobnosti Jaroslava Strnada, osobně sešla v Obstaldenu a zpovídala je dle připravených otázek. Orální historii definujeme: „*Jedná se o řadu propracovaných, avšak stále se*

*vyvíjejících a dotvářejících postupů, jejichž prostřednictvím se badatel v oblasti humanitních a společenských věd dobírá nových poznatků, a to na základě ústního sdělení oso, jež byly účastníky či svědky určité události, procesu nebo doby, které badatel zkoumá, nebo oso, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit badatelovo poznání o nich samých, případně o zkoumaném problému obecně.*¹

Dalším pramenem je nezpracovaný fond uložený v LA PNP pod názvem Jaroslav Strnad, který není volně přístupný. Autorka taktéž navštívila Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové, kde je dochováno torzo korespondence mezi Jaroslavem Strnadem a Přemyslem Pittrem.

¹ Miroslav Vaněk, Pavel Mucke, Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. Praha, 2011, s. 9.

1. Historický vývoj v českých zemích v letech 1918 – 1993

Rakousko-Uhersko zaniklo po první světové válce (1914 – 1918) vznikem Československa 28. října 1918. Československo se stalo demokratickým státem, v jehož čele stál prezident. Československý Národní výbor zvolil 14. 11. 1918 Tomáše Garrigua Masaryka prezidentem, Československa, předsedou vlády Karla Kramáře, ministrem zahraničí Edvarda Beneše a ministrem vojenství Milana Rastislava Štefánika. Zároveň byla přijata prozatímní ústava (zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě).²

Československá demokracie bývá označována za jedinou skutečnou demokracii ve střední a východní Evropě. Z ústav Francie a USA vyšla roku 1920 ústava pro Československo. Tato ústava zaručovala všem občanům stejná práva, nebyly zde rozdíly v původu, pohlaví, vyznání a národnosti. Ústava platila až do roku 1938. Za tzv. první republiky (1918 – 1938) se na našem území nacházelo mnoho politických stran, z nichž často vznikaly koalice. Komunistická strana Československa (založena 1921) byla v opozici. Po zkušenostech z první světové války se ministr zahraničí Edvard Beneš snažil zajistit spojení s Francií (spojenecká smlouva 1924), později vznikla tzv. Malá dohoda mezi státy Československo, Rumunsko a Jugoslávie.

Sotva se začalo hospodářství ve dvacátých letech rozvíjet, nastal krach na newyorské burze v říjnu 1929 a hospodářská krize se šířila do světa. Přinesla s sebou vysokou nezaměstnanost, pokles životní úrovně obyvatel, rostla se nespokojenost lidí, kteří vyjadřovali svůj nesouhlas stávkami, demonstracemi, docházelo ke střetům demonstrantů s policií. Tato situace a napětí ve společnosti napomáhalo fašistům a komunistům, aby se mohli ujmout moci a prosazovat své plány. V Československu hospodářská krize vrcholila v letech 1932 – 1933. Problémem se stal i vzrůstající nacionalismus, který sílí především v českém pohraničí, kde žijí němečtí občané (Sudety). Zde se začíná prosazovat Sudetoněmecká strana (v čele s Konradem Henleinem). Stejně vystupovali i zástupci Maďarů, Poláků aj. Slováky zastupovala

² Václav Průcha, Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. 1. díl, Období 1918-1945. Brno, 2004, s. 27.

Hlinkova slovenská ľudová strana, která volala po samostatnosti v rámci ČSR (autonomii). Parlamentní volby v roce 1935 vyhrála Sudetoněmecká strana, a po odstoupení prezidenta Masaryka byl zvolen Edvard Beneš. Následující léta můžeme nazvat jako bojem o demokracii ČSR, která končí rokem 1938.

Německo bylo krizí taktéž těžce zasaženo, čehož využil Adolf Hitler se svou Nacionální socialistickou německou stranou dělnickou (NSDAP), viníky se v jejich podání stali Židé, komunisté a demokraté. Hitlerovi nestačilo jmenování kancléřem (1933) a roku 1934 se prohlásil za vůdce Německa – Třetí říše po smrti prezidenta Hindenburga. Po tzv. noci dlouhých nožů 30. června 1934 nastalo odstraňování nepohodlných lidí -nepřátel režimu, Židů, Romů, komunistů. Pro ně byly stavěny koncentrační tábory, mezi první patřily Dachau, Sachsenhausen, Buchenwald, Mauthausen atd.). Na základě tzv. Norimberských zákonů se koncentrační tábory rychle plnily odsunutými Židy.

Československá vláda 21. září 1938 přijala ultimátum na vydání pohraničí Německu, v českých městech proběhly demonstrace proti tomuto postupu. Prezident republiky byl nucen po demisi vlády jmenovat úřednickou vládu v čele s generálem Janem Syrovým. Zástupci Velké Británie (N. Chamberlain), Francie (E. Daladier), Německo (A. Hitler) a Itálie (B. Mussolini) se 29. září 1938 účastnili konference tzv. mnichovské dohody, ke které českoslovenští zástupci nebyli přizváni. Mnichovská dohoda pro ČSR znamenala odstoupení pohraniční oblasti Německu. V té době již byla vyhlášena všeobecná mobilizace, přesto prezident Beneš byl situací donucen přijmout mnichovskou dohodu. Ve dnech od 1. října do 10. října česká armáda opustila pohraničí a místo ní území obsadila armáda německá. Později požadovalo své území Polsko a Maďarsko.³

Druhá republika (Česko-Slovensko, říjen 1938 – březen 1939) hospodařila s menším územím, nemožností vojenské obrany státu a hospodářskými změnami. Počátkem října abdikoval prezident Beneš a spolu s vládou emigroval do Velké Británie, kde usilovali o obnovení Československa z exilu. Novým prezidentem se stal Emil Hácha, ale skutečnou moc držel Říšský protektor v Čechách a na Moravě.

³ Věra Olivová, Dějiny první republiky. Praha, 2012, s. 279.

Autonomie Slovenska a Podkarpatské Rusi byla vyhlášena v listopadu. Název nového státu, ztrácejícího demokratický charakter, byl Česko-Slovensko. Dochází k zavedení cenzury a omezení pravomoci parlamentu zákonem z prosince 1938. Vládnoucí stranou se stává Strana národní jednoty a levicovou opozicí Národní strana práce. Slovenští nacionalisté vedení Jozefem Tisem vyhlásili samostatný Slovenský stát k 14. březnu 1939, 15. března obsadila německá armáda zbylou část republiky a 16. března byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava, který spadal pod nacistickou Třetí říši, kterou zde zastupoval říšský protektor Konstantin von Neurath. Oficiálně stál v čele protektorátu prezident Emil Hácha a vláda. Jedinou povolenou politickou organizací se stalo Národní souručenství. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě mělo za úkol od roku 1942 převychovat českou mládež dle představ Německa. Na území protektorátu byla zavedena pracovní povinnost, mnoho lidí bylo posláno do Německa na práce, byly zde uplatňovány Norimberské rasové zákony. Rokem 1939 obyvatelstvo dostává přidělové lístky na zboží a potraviny, které se později stále snižovaly v důsledku války. Kontrolu nad obyvatelstvem držela německá tajná policie gestapo a německá armáda. Obyvatelé českých zemí mohli ihned zažívat brutalitu nacistického režimu. Nacistická tajná policie (gestapo) začalo pracovat okamžitě.⁴

ČSR za druhé světové války

V březnu 1939 poprvé nacistům posloužila Malá pevnost Terezín k jejich praktikám. Od června 1940 byla pevnost plně využívána. Malá pevnost Terezín nebyla považována za koncentrační tábor, tím se stala až v průběhu okupace. Oficiální název vězení na Malé pevnosti byl „Geheime Staatspolizei – Staatspolizeileitstelle Prag – Polizeigefängnis Theresienstadt“ (Tajná státní policie – vedoucí úřadovna státní policie v Praze – policejní věznice v Terezíně).⁵ Další vlny perzekucí probíhaly po vypuknutí druhé světové války, zatýkáni se nevyhnuli kněží, funkcionáři rozpuštěných spolků a politických stran, představitelé kulturního a vědeckého dění. Společnost projevovala nesouhlas různými akcemi. Takovou akcí se stalo například převezení ostatků Karla Hynka Máchy na Vyšehrad, demonstrace, kdy byl zastřelen

⁴ Jochen von Lang, Gestapo: Nástroj teroru. Praha, 1994, s. 102.

⁵ Václav Novák, Malá pevnost Terezín. Praha, 1976.

dělník Václav Sedláček a zraněn student Jan Opletal, který na zranění zemřel a jeho pohřeb se stal 15. listopadu 1939 protinacistickou demonstrací. O den později v noci obsadila německá policie, SS a gestapo studentská koleje v Praze a Brně a studenty pozatýkala. Přibližně 1000 studentů vysokých škol bylo posláno do koncentračních táborů, devět studentů bylo ihned popraveno. K 17. listopadu 1939 se uzavřely všechny české vysoké školy.⁶

Domácí odboj sílil v podobě organizací jako Politické ústředí, Obrana národa, Petiční výbor Věrní zůstaneme aj. Na Moravě byl Zemský národní výbor, který zastřešoval odbojové skupiny. V Paříži bylo sídlo Československého národního výboru, v jehož čele stál Edvard Beneš a v červenci 1940 zde byla dohodnuta nová exilová vláda. Odboje sílily a rokem 1941 se přidala i komunistická strana, nacisté situaci kontrolovali a do protektorátu nasadili Reinharda Heydricha, který vyhlásil stanné právo, a tím začali stanné soudy (soudy ve zkráceném řízení), které byly zřízeny u zemských soudů v Praze a Brně.⁷ Nástupem Heydricha započalo tzv. konečné řešení židovské otázky a Terezín byl proměněn v židovské ghetto. Romy čekal stejný osud, nejčastěji byli posíláni do tábora v Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu. O odboj se staral i československý exil v Londýně, který zorganizoval atentát na Heydricha 27. května 1942. Po smrti Heydricha docházelo k zavražďování obyvatelstva a probíhalo masové zatýkání a popravy. V tomto období heydrichiády došlo k vypálení Lidic 10. června 1942 a 24. června vypálení Ležáků.⁸ Prezident Edvard Beneš vyjednával v exilu vzájemnou pomoc ve válce a poválečnou situaci s představiteli SSSR, kterou podepsali v prosinci 1943. V Banské Bystrici vypuklo 29. srpna 1944 Slovenské národní povstání v čele s plukovníkem Jánem Goliánem, čímž chtěli pomoci k obnově Československé republiky. Nacisté a Pohotovostní oddíly Hlinkových gard povstání potlačili. Počátkem roku 1945 byla sestavena československá vláda s členy londýnského a moskevského exilu, která uvedla v platnost tzv. Košický vládní program. Program ustanovil uspořádání poválečného

⁶ František Čapka, Dějiny zemí Koruny české v datech. Praha, 1999, s. 691.

⁷ Jan Janák - Zdeňka Hledíková, Dějiny správy v českých zemích do roku 1945. Praha, 1989, s. 484.

⁸ Vojtěch Kyncl, Ležáky: obyčejná vesnice. Pelhřimov, 2009, s. 184 – 200.

Československa a zahraniční politiku, která spočívala ve spolupráci s SSSR. Podzimem 1944 Rudá armáda zahájila osvobozování. V dubnu 1945 bylo osvobozeno Brno, v květnu Ostrava, Američani osvobodili Plzeň. Situace vyústila povstáním v Přerově 1. května 1945 a postupně se šířilo po celém protektorátu. Pátým květnem zažila povstání Praha, zde probíhaly boje na barikádách a především u budovy rozhlasu. O tři dny později měla německá armáda odejít do amerického zajetí, 9. května do Prahy dorazily sovětské tanky a osvobození bylo u konce, do Prahy se dostali i příslušníci československých zahraničních jednotek. O den později již do Prahy přiletěla z Košic vláda a prezident Edvard Beneš.⁹

Po druhé světové válce měli být odsunuti z republiky Němci a Maďaři, kteří byli zapojeni do nacistických organizací, bylo nuceno odejít asi tři miliony Němců. V poválečných letech vedly procesy mimořádné lidové soudy a národní soudy s přibližně třiceti tisíci lidí obviněnými ze spolupráce s nacisty.

Zahraněční politika, kterou podporovali především komunisté, byla orientována dle dohod na SSSR. Hlavní změnou bylo znovuotevření vysokých škol a obnovení středních škol. Nové školství vznikalo pod vlivem sovětského vzoru.

Mnoho spisovatelů se tematicky zaměřilo na oficiální socialistický realismus, někteří dále pokračovali s předválečnou tvorbou. Svět se rozdělil na Východ a Západ. Winston Churchill již v roce 1946 použil termín "železná opona".¹⁰ Na mapě se objevují dva německé státy - Spolková republika Německo a Německá demokratická republika. SSSR se snažilo dobít rozdělený Berlín. Všechny dosavadní válečné boje vyústily k založení Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO), na které se podílely především západní země, v nichž vládla demokracie. Proti tomu stál Josif Vissarionovič Stalin, který demokracii vyměnil za totalitu. Lidé, kteří nesouhlasili s totalitními režimy, byli odstraněni.

Únorem 1948 začíná komunistická vláda, která trvá dlouhých 41 let. Pod vedením Klementa Gottwalda komunisté chtěli ovládnout Sbor národní bezpečnosti. Nařízení

⁹ František Čapka, Dějiny země Koruny české v datech. Praha, 1999, s. 715.

¹⁰ Clive Ponting, Churchill. Praha, 1997, s. 661.

chodilo samozřejmě z Moskvy. Komunisté svou propagandou dokázali velmi intenzivně ovládat společnost. Únor 1948 znamenal nastolení komunistického režimu a připojení k SSSR.¹¹ Kulturu a sdělovací prostředky si bezpodmínečně podmanili komunisté a využívali všechny možné prostředky ke své propagandě. Podzimem 1949 byli perzekuováni i představitelé katolické církve, kteří nevyjádřili podporu režimu. V letech 1948 až 1953 probíhaly procesy nejvíce a také byly nejhorší. Nejznámějším je vykonstruovaný proces s Miladou Horákovou.

Opět nastalo období, kdy byli protestující lidé s protikomunistickou politikou odstraňováni ze zaměstnání a míst, kde bylo potřeba zarytých komunistů. Jedním z odstavených byl Jan Masaryk, jehož smrt nebyla objasněna.

Prezident Edvard Beneš rezignoval poté, co odmítnul podepsat ústavu z 9. května.¹² Jeho nástupcem se stal Klement Gottwald a předsedou vlády Antonín Zápotocký. Politické strany byly omezeny a do jejich vedení postaveni ti, kteří byli ochotni naslouchat komunistům. Postupně nastal režim vlády jedné strany.

Po Únoru 1948 odešly tisíce lidí do emigrace. Obyčejní lidé, politici i umělci riskují smrt při pokusu o překročení hranic. Již o rok později byla v USA založena Rada svobodného Československa, která usilovala o osvobození ČSR od komunistické vlády. Tuto pomoc umocňovali především rozhlasové stanice Rádio Svobodná Evropa a Hlas Ameriky, česká periodika vycházející v zahraničí, knihy pod cenzurou apod. Mnohé, co podléhalo v ČSR cenzuře, se v zahraničí vydalo a do republiky potají dopravilo.

Postupně zanikalo soukromé podnikání a vše bylo znárodněno. V následujících letech taktéž probíhala kolektivizace zemědělství, uzákonění plánovaného hospodářství či měnová reforma z roku 1953. Všechny demonstrace byly potlačeny.

Po smrti Stalina a Gottwalda v roce 1953 se zvětšila šance na změny. Antonín Zápotocký se stal prezidentem, za čtyři roky Antonín Novotný, ale ČSR zůstala nadále totalitní zemí. Komunistická moc jen sílila. Socialistická ústava potvrzující

¹¹ Karel Kaplan, Poslední rok prezidenta. Brno, 1994, s. 41.

¹² Karel Kaplan, Poslední rok prezidenta. Brno, 1994, s. 57.

hlavní roli KSČ vznikla rokem 1960 a změnila název republiky na Československá socialistická republika (ČSSR). K názvu byl přijat nový státní znak a vyhlášena amnestie pro politické vězně. V šedesátých letech moc komunistické strany slábla a byla snaha o zrušení cenzury. Novým prvním tajemníkem KSČ se stal Alexander Dubček, který nahradil Antonína Novotného. Ten v březnu 1968 odstoupil i z prezidentského úřadu. Demonstraci na vysokoškolských kolejích potlačila tvrdým zásahem 31. října 1967 Veřejná bezpečnost. Generál Ludvík Svoboda byl zvolen prezidentem.¹³

Republika se připravovala na přeměnu ve federaci, kterou požadovali Slováci. Po Pražském jaru 1968 nastalo. Demokracii přes KSČ nebylo možno obnovit. Reformy někteří představitelé KSČ silně odmítali a SSSR varoval, že s chystanými reformami nesouhlasí. Vojska Varšavské smlouvy obsadila území 21. srpna 1968 a několik představitelů státu a vedení KSČ odvezli do Moskvy. Ludvík Svoboda svým podpisem legalizoval obsazení ČSSR. Lidé opět odcházejí do emigrace. Reakcí na situaci byl čin Jana Palacha, který se 16. ledna 1969 zapálil na Václavském náměstí v Praze a popáleninám podlehl o tři dny později. Po jeho vzoru se našlo několik desítek jedinců, kteří jeho čin opakovali (Jan Zajíc, Evžen Plocek aj.).¹⁴

V sedmdesátých a osmdesátých letech v období tzv. normalizace byla snaha o klid ve společnosti, který měly zajistit sociální reformy. Československo se účastnilo Konference o spolupráci a bezpečnosti v Evropě (1975), kde se přihlásilo k dodržování lidských práv, které ale nadále porušovalo. V této době se začínali ozývat disidenti, kteří kritizovali režim a nedodržování lidských práv. Charta 77 byla nejznámější skupinou, jejím představitelem byl Václav Havel aj. Ti, již Chartu 77 podepsali, byli stíháni a postihováni StB. Činnost Charty 77 byla ukončena až rokem 1989.¹⁵ Protesty vyústily v 17. listopad 1989, kdy se uskutečnilo studentské národní shromáždění v Praze. Bezpečnostní složky zasáhly proti studentům velmi tvrdým způsobem. O den později byla vyhlášena stávková akce na vysokých školách, k nimž se

¹³ František Čapka, *Dějiny země Koruny české v datech*. Praha, 1999, s. 781.

¹⁴ Petr Blažek - Patrik Eichler - Jakub Jareš, *Jan Palach '69*. Praha, 2009, s. 90.

¹⁵ Pavel Zvěřina, *Charta 77 - text prohlášení*. Totalita.cz: *Vznik a vývoj totalitního režimu v Československu* [online]. [cit. 2014-04-29].

přidala i divadla. Demonstrací přibývalo a v republice začala tzv. sametová revoluce. Společnost žádala potrestání za zásah proti studentům, odchod komunistických politiků, dodržování občanských práv a svobod aj. Vůdčí osobností byl Václav Havel a v Čechách Občanské fórum, na Moravě Veřejnost proti násilí. Vláda byla nucena jednat s opozicí po generální stávce 27. listopadu. Z vyjednávání Občanského fóra a KSČ vzešla dohoda, kdy padla komunistická moc a KSČ byla odebrána vedoucí pozice. Koncem prosince 1989 byl prezidentem zvolen Václav Havel. Od dubna 1990 název republiky zněl Česká a Slovenská Federativní republika.¹⁶

První svobodné volby se konaly v červnu 1990 a na přední místo zaniklého Občanského fóra se dostává Občanská demokratická strana (ODS), kterou vede Václav Klaus. Na Slovensku Vladimír Mečiar a jeho Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS). Federace vytvářela nové zahraniční vztahy. Od sametové revoluce se zvětšovaly všeobecné rozdíly mezi českými zeměmi a Slovenskem, které po parlamentních volbách vyřešil Klaus s Mečiarom dohodou na rozdělení států. Od 1. ledna 1993 jsou tu dvě parlamentní demokracie Česká republika a Slovenská republika.¹⁷ Nová ústava a Listina základních práv a svobod zajišťovala osobní, politickou i náboženskou svobodu. Prezidentem se stal Václav Havel, kterého v roce 2003 vystřídal Václav Klaus. Vláda disponuje mocí výkonnou a parlament (poslanecká sněmovna a senát) mocí zákonodárnou. Moc soudní vykonávají nezávislé soudy.

¹⁶ František Čapka, *Dějiny zemí Koruny české v datech*. Praha, 1999, s. 832.

¹⁷ Roman Lukáš, *Rozdělení Československa: dvacet let poté: dějiny vzájemných vztahů Čechů a Slováků od vzniku společného státu po jeho rozdělení pohledem obyvatel příhraničních oblastí*. Praha, 2013, s. 55 – 61.

2. Exil po roce 1948

Michal Příbáň exulanty charakterizuje jako „*lidi, kteří odešli ze své vlasti a z politických důvodů se nesměli beztrestně vrátit, přestože doma nespáchali jakýkoli prohřešek proti demokratickým zákonům či dobrým mravům. Společný je jim obvykle politický impuls a jednotlivé vlny spojuje řada dalších okolností či důsledků.*“¹⁸ Situace po Únoru 1948 přesvědčila mnohé občany k odchodu za hranice vlasti. Občané byli nazýváni uprchlíky, utečenci, emigranty, exulanty, vyhnanci, běženci, bezdomovci aj.¹⁹ Často se v tomto kontextu mluví o první exilové vlně, druhá vlna přišla po srpnu 1968. Samozřejmě exulanti opouštěli zemi v průběhu let a už během druhé světové války. V obou vlnách se jednalo o lidi, kteří opouštěli svou rodnou zemi, jazyk a zvyky. Mnohdy odcházeli do nejistoty a s přesvědčením, že se jedná jen o dočasný odchod. Ti, kteří zůstali ve vlasti, měli znemožněno vydávat svá díla. Na druhé straně byli ti, již se přísné cenzuře poddali a vyjadřovali loajalitu politické situaci.

První vlna exulantů odcházela do poválečné Evropy, pro druhou vlnu již v mnohých případech byla Evropa a exil připraven. Po únoru 1948 se uvádí 60 až 80 tisíc těch, jež se rozhodli svou vlast opustit.²⁰ Mnozí z nich končili ve sběrných táborech (např. Valka u Norimberka), častým cílem měla být Amerika. Exil se v zahraničí krystalizoval pomalu, spisovatelé o sobě mnohdy navzájem nevěděli a byli od sebe velmi vzdáleni (Německo, Amerika, Austrálie, Švýcarsko aj.). Stejný osud sdílel Egon Hostovský, Ferdinand Peroutka, Milada Součková a mnozí další. První exilová literatura se objevuje ve sběrných táborech. Mnozí autoři přestávají psát, protože okruh lidí, jimž by byla četba určena, byl minimální. Největším problémem se zde stává jazyk a odloučení od domova, ze kterého mnozí neměli dlouhá léta žádné zprávy.²¹ Bez nároku na honorář mnohdy spisovatelé pracovali s vidinou, že

¹⁸ Petr Nagy, Michal Příbáň: Česká literární věda o dluzích vůči historii neuvažuje. In. *Půlnoční expres*, 2013. [online]. [cit. 2014-04-29].

¹⁹ Jan Filípek, *Odlesky dějiny československého exilu*. Praha, 1999, s. 19.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Jan Lehár, *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 2008, s. 742.

pomáhají své zemi a obětovali tomu svůj čas a energii. Svaz českých spisovatelů v zahraničí byl prvním krokem k soudržnosti exilu, v jehož zrodu stáli např. Ivan Blatný, Ivan Jelínek, František Kovárna, Ferdinand Peroutka a Milada Součková. Bohužel tehdejší situace neumožňovala vykonávat činnost svazu, důsledkem čehož byl jeho zánik. Velkým pokrokem exilu se stalo vysílání Svobodné Evropy. O vznik československé redakce se zasloužil Ferdinand Peroutka, který řídil československé oddělení redakce RFE v New Yorku v letech 1950 až 1961. V Mnichově vše řídil Pavel Tigrid, jehož nástupcem se roku 1952 stal Miloslav Kohák. Po zkušebních vysíláních, která započala 4. srpna 1950, bylo od 1. května 1951 spuštěno pravidelné vysílání. S počátky vysílání jsou spojována jména jako Egon Hostovský, Jan Čep, Milada Součková, Zdeněk Němeček, Petr Demetz, Jaroslav Dresler aj. V době, kdy se Jaroslav Strnad stává zaměstnancem RFE, je ředitelem čs. vysílání Julius Firt. V roce 1961 se přesunulo vedení RFE do prostorů Anglické zahrady v Mnichově. Tou dobou zde RFE zaměstnávalo asi 180 Čechoslováků.²²

Mezi exilové počiny patří například Křesťanská akademie v Římě. Stanislav Brzobohatý vydal v exilových letech 1952 až 1954 devět svazků, desátý svazek – sbírku satirických povídek Jaroslava Strnada – nemohl již po narození syna vydat z finančních důvodů.²³ Michal Příbáň pokládá Antonína Vlacha a Roberta Vlacha za jedny z nejvýznamnějších exilových vydavatelů. Společně vydávali časopis Sklizeň, jejíž první číslo vyšlo v roce 1953 a mezi přispěvovatele patřili např. Jaroslav Dresler, Ladislav Radimský, Milada Součková a Jaroslav Strnad. V témže roce zakládá Robert Vlach Českou kulturní radu v exilu.²⁴ Více se dařilo periodikům. Začíná se objevovat revue Skutečnost (1949 až 1953), Hlas domova (1950 až 1979) pod taktovkou Františka Váni a další. Mezi další počiny patřilo založení literárních edic, které se měly dostat širší veřejnosti a které musely překonat vzdálenosti mezi jednotlivými spisovateli. V New Yorku roku 1956 zakládá František Švehla tiskárnu,

²² Marek Junek, Svobodně! : radio Svobodná Evropa 1951-2011. Praha, 2011, s. 27.

²³ Michal Příbáň, Prvních dvacet let: kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968. Brno, 2008, s. 68.

²⁴ Michal Příbáň, Jedno jméno, dva osudy: dvojportrét exilových vydavatelů Antonína Vlacha a Roberta Vlacha. Praha, 2012, s. 13.

o tři roky později pod názvem vydavatelství Universum Press vydává Peroutkův Demokratický manifest a Hostovského román Půlnoční pacient. Po celé exilové období vychází pod hlavičkou různých vydavatelství periodika. Prvním periodickým počinem byl měsíčník Zápisník (1958 – 1962), kde se objevovaly (mimo jiné) překlady Jaroslava Strnada, jimiž byl umožněn náhled na světovou literaturu.²⁵ Exulanti bedlivě sledovali společenské a kulturní dění v rodné vlasti a nepřestávali doufat v brzký návrat. Ovšem čím déle byli za hranicemi, tím byli stále lépe informováni o celém dění. Toužebné návraty se rozplynuly s druhou exilovou vlnou, která nastala v srpnu 1968. Velmi těžko se sblížovala s vlnou předchozí, byla mezi nimi totiž jistá nedůvěra, protože mnozí z nově příchozích stáli za poúnorovou politikou v Československu. Nová vlna ovšem nastartovala život v exilu a dala nový smysl. Mnozí „osmačtyřicátníci“ po dvaceti letech za hranicemi ztratili kontakt s rodnou zemí, ztratili přehled o dění a informace, které dostali, mohly být mnohdy zkreslené. Nejvíce občanů odešlo v letech 1968 až 1969, ale až od roku 1970 je KSČ svým rozhodnutím považovala za emigranty. Z nejvýraznějších osobností zmiňme např. Karla Kryla, Věru Linhartovou, Arnošta Lustiga, Zdenku Salivarovou, Josefa Škvoreckého, Milana Kunderu, Jiřího Grušu. „Osmašedesátníky“ za hranicemi čekaly fungující organizace jako Rádio Svobodná Evropa, vydávané edice, periodika aj.²⁶ Sedmdesátá léta již umožňovala kontakt s formulujícím se disentem (Charta 77) v Československu. Dalšími periodiky se stal měsíčník Texty (1969-1972), Listy (1971) aj. Mnoho vydaných knih a periodik v exilu si v sedmdesátých a osmdesátých letech našly svou cestu do Československa. Exilové nakladatelství manželů Škvoreckých s názvem Sixty-Eight Publishers započalo svou činnost rokem 1971, následovaly ho CCC Books v Mnichově a Index v Kolíně nad Rýnem. O rok později přibyla Konfrontace v Curychu.²⁷

Na počátku druhé poloviny 80. let vzniklo Československé dokumentační středisko nezávislé literatury na zámku Schwarzenberg. Konec osmdesátých let již nebyl tak hluchý k samizdatové a exilové tvorbě oproti létům předešlým.

²⁵ Pavel Janoušek a kol., Dějiny české literatury 1945-1989. III. Praha, 2008, s. 121.

²⁶ Pavel Janoušek a kol., Dějiny české literatury 1945-1989. IV. Praha, 2008, s. 140.

²⁷ Kronika českých zemí od pravěku po současnost. Praha, 2012, s. 808.

3. Biografie

3. 1. Mládí

Do rodiny obchodníka se narodil Jaroslav Strnad 3. srpna 1918 ve Vysokém Mýtě. Později vzpomíná na svou nejstarší vzpomínku z dětství: *"To mi bylo necelých pět let: maminka sedí u okna, před sebou otevřené Národní listy a štká nad zprávou o tragickém skonu dr. Aloise Rašína. Její upřímné pravičáctví jsem asi sál s jejím mlékem..."*²⁸

Celý život Jaroslava Strnada je poznamenán nemocí Morbus Littlei²⁹, ovšem pouze po fyzické stránce. Na duševním vývoji autora se nemoc nepodepsala. *„Morbus Littlei je nemoc Littleova, projevuje se zvýšením napětím svalstva, zejména na končetinách, s poruchami duševního vývoje, obyčejně na podkladě poranění mozku při porodu (v. též encephalopathia perinatalis).“*³⁰ Název dle dobové terminologie, dnes nemoc známa pod názvem dětská mozková obrna.

Od roku 1926 navštěvoval obecnou školu ve Vysokém Mýtě, od svých deseti let Praze, kde roku 1930 nastoupil na Akademické gymnázium. Za osm let na gymnáziu se kromě výuky věnoval i mimoškolním aktivitám, což je doloženo ve fondu Jaroslav Strnad, který je uložen v LA PNP.

Akademické gymnázium v Praze (dále jen AG) bylo založeno v roce 1556. AG bylo dříve považováno za střední školu s povinnou latinou a řečtinou pro děti vyšší společnosti a mezi nimi studovali i tzv. "konvikťáci," což byli venkovští chlapci s nadáním v klášterních konviktech. V době, kdy zde autor studoval, bylo AG Na Příkopěch. *"Byli jsme studenti jako jiní, ale jednou zvláštností v našem vzájemném společenském styku bylo, že spolužačky jsme oslovovali křestními jmény a*

²⁸ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 27.

²⁹ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

³⁰ Vladislav Valach, Stručný lékařský slovník. Praha, 1965, s. 81.

*zdrobnělinami křestních jmen, ale mezi námi kluky se oslovovalo jen příjmením nebo přezdívkou jako Čára, Špejle, Kadet."*³¹

*"Zdalo se, že naše gymnázium se neodlišuje nijak od ostatních pražských středních škol až do února 1936, kde to prasklo, a naše sexta pocítila potřebu založit kulturní kroužek."*³² Studenti zde debatovali o otázkách kultury, hráli divadlo, recitovali, pořádali různé společenské akce (společenský večer v Hasičském domě, maturitní ples na Žofíně), účastnili se soutěží, sportovali (tenisový turnaj). Za svůj největší úspěch studenti považovali nastudování dramatu Loupežník od Karla Čapka. Hru doplnili o filmové dotáčky, jelikož studenti měli možnost spolupracovat s režisérem Jiřím Frejkou a Emilem Františkem Burianem.³³

Pod taktovkou Kulturního kroužku vycházel časopis "MY" s podtitulem Časopis Kulturního kroužku Akademického gymnázia. Byl to měsíčník s barevným obalem a 16 strany textu, který vycházel od 1. 4. 1936, později byl vydáván pouze při významných příležitostech a obsahoval informace o absolventech AG.³⁴ *"MY ovšem narazilo hned ve svém prvním čísle článkem "Blíží se konference", jehož autorem byl dle našich třídních pseudonymy "Konrád" (Strnad), v němž bylo líčeno, jak se opravují a známkují kompozice. Byl z toho poprask. MY muselo otisknout opravu."*³⁵ Vycházíme-li z těchto informací, je možné předpokládat, že za článkem stojí Jaroslav Strnad: *"... p. profesor velmi U... jazyka vezme do ruky kompozice a dá nejprve známku, která ho napadne. Pak teprve kompozice opravuje a tím se stává, že žák velmi dobrý nemá chybu podtrženou vůbec, žák dobrý jednu a ostatní mají z téže chyby udělanou hrubku."*³⁵

Autoři, kteří do časopisu přispívali i po letech reflektují dobovou situaci. *"Na tomto večírku jsme viděli také naposledy naši spolužačku Uli Lažanskou, právě při tom předvádění walzu, která k nám přišla do sexty nebo septimy právě z onoho*

³¹ Fond Jaroslav Strnad, LA PNP.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

německého gymnázia ve Štěpánské ulici a kterou po tomto našem 2. maturitním večírku odvezli brzy nacisté do Osvětimi."³⁶

Ještě o necelých 60 let později z absolventů z roku 1938 nevyrchaly tehdejší pocity, jak vyplývá z poznámek J. Sigmunda: *"My ostatní z AG, kteří jsme maturovali v roce 1938 v posledním to roce Prvé republiky můžeme přispět vzpomínkami na dobu, kdy naše společnost byla společností nejen českou a demokratickou, ale i dobou, již v přátelství nevadila příslušnost k různým politickým a ... stranám ani k různým rasám a národnostem, zkrátka demokracie, která ani ne rok po naší maturitě skončila a většině z nás se život změnil, některým pak zhasl na počátku jejich mládí - H. Saluš (Osvětim), J. Hůlka (barikády)... V tomto roce 1997 uplynulo od naší maturity 59 let a zůstalo nás 16, 7 někdejších středoškolaček a 9 bývalých středoškoláků, ale je to ještě pravda dnes 15. 5. 1997, kdy píší tyto řádky?"*³⁷

Jiří Sigmund v závěru svých poznámek zmiňuje 3 významné absolventy AG: JUDr. Jaroslava Strnada, MUDr. Jaromíra Wolfa (účastnil se horolezecké výpravy na Mont Everest jako lékař) a ThDr. Alexandra Heidlera (působil ve vysílání Rádia Svobodná Evropa).

Z rukopisu Jaroslava Strnada³⁸ ke vzpomínce na A. Heidlera se dozvídáme o jejich seznámení a setkání v Mnichově. A. Heidler měl dvě mladší sestry - dvojčata, která taktéž chodila do ročníku absolventů 1938. Na AG byla skupinka studentů, kteří si svou nadřazenost dokazovali na slabších spolužácích. Tím se pro ně stal i "Konrád": *"Já jsem byl jako evidentně slabší jedinec, invalida vyhlídnut za jinou oběť. "Moji milí spolužáci mě jednou obklíčili a jali se mě píchat špendlíky. Nemohl jsem se bránit a ubránit už vůbec ne, bylo těch hochů víc a byl silnější, zdraví. Náhodou šel okolo Saša Heidler, který už tehdy převyšoval mnohé starší studenty růstem a takovou jakousi velebností, postřehl mou nozi, ty píchající špatenky řádně vypeskoval*

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

a já jsem měl od té doby pokoj."³⁹ O několik let později se oba setkali ve Svobodné Evropě v Mnichově. A. Heidler vedl katolické vysílání a byl znám jako "Otec Křišťan". Skrze něj byl informován o sestřích Heidlerových, svých spolužačkách z AG: *"O těch mi Saša poctivě referoval a já jsem v jeho zpravodajství viděl pozdrav ze společné minulosti, z ukradeného domova."*⁴⁰

Pokračoval ve studiu na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v letech 1938 - 39 a 1945 - 46. Studium bylo přerušeno uzavřením vysokých škol a pobytem v Dachau. Vysoké školy byly uzavřeny 17. listopadu 1939 vyhláškou říšského protektora Neuratha na dlouhé tři roky, ovšem po uplynutí lhůty odmítl Heydrich školy otevřít, možnost studovat byla jen na německých školách pro omezený počet studentů. Po uzavření vysokých škol, byla možnost studovat na Státní knihovnické škole v Praze, která byla zřízena výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 30. ledna 1920. Škola byla dvouletá, avšak v tomto případě skončila pro Jaroslava Strnada nedokončena. Zde se informace rozcházejí s dostupnou literaturou, která uvádí, že Státní knihovnická škola byla uzavřena.⁴¹

3. 2. Věznění

Koncentrační tábor Dachau

Již za Protektorátu Čechy a Morava (15. 3. 1939 - 8./9. 5. 1945) bydlel Jaroslav Strnad sám v Perlovce, když člen jeho ilegální skupiny "přivedl neznámou ženu - údajnou agentku Sovětského svazu. Ženě beze jména poskytl nocleh na nějaký čas a po studiu se domu vracel s obavou, co by se mohlo stát. Pár dní po jejím odchodu přišli „gestapáci“, kteří se ale při žádném z výslechů na neznámou ženu nevyptávali."⁴²

³⁹ Fond Jaroslav Strnad, LA PNP.

⁴⁰ Fond Jaroslav Strnad, LA PNP.

⁴¹ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

⁴² Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 26.

První zatčení proběhlo v dubnu 1942, tedy před dokončením studia Státní knihovnické školy. Tehdy přišli *"dva v kožeňácích s černými klopenými klobouky na hlavách s nesmlouvavým výrazem ve tvářích."* V bytě našli, co hledali - ruční tiskárnu a letáky pro *"obdobně smýšlející kamarády."* Tehdy se tiskla protistátní hesla typu: *"Smrt vlajce! Nekolaborujte!"*⁴³

*"A zajímavé: když si pro mě přišli, strachy jako by přešly, jako by nikdy neexistovaly. Zamkl jsem klidně byt a šel jsem s nimi Ulicí 28. října, Václavským náměstím do Pečkárny."*⁴⁴ Taktéž v knize vzpomíná, jak lidé tuto skutečnost brali jako samozřejmost – důkazem byli kolemjdoucí, kteří prošli bez povšimnutí.

Při výslechu měl Jaroslav Strnad štěstí v neštěstí. Na jednom z protokolů ke své osobě uviděl jméno "Jan Blízek, který byl členem jeho skupiny, externista Akademického gymnasia a zaměstnanec Univerzitní knihovny. Jméno užil při výslechu v moment, kdy chtěli slyšet jména osob, kterým své letáčky dával. Výslech samozřejmě doplňovaly *"nakládačky."*⁴⁵

Po návratu z vězení Jana Blízka potkal v Praze a po válce jej navštívil v Univerzitní knihovně.⁴⁶

Nejdříve byl odsouzen k pobytu v terezínské Malé pevnosti a následně v Dachau. V Malé pevnosti terezínské dostal funkci metaře na prvním dvoře před komandaturou a před celou, *"v níž heftlinzi škrabali brambory."* To byla možnost získat obživu k přidělovaným porcím.⁴⁷

⁴³ Jaroslav Strnad, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let.* Praha, 1999, s. 27.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

⁴⁶ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

⁴⁷ Jaroslav Strnad, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let.* Praha, 1999, s. 38.

“Když jsem tam pak po letech přišel na vizitu už po “sametce,” s uspokojením jsem mohl konstatovat, že se mi následovníci neflákali, na prašných silničkách ani vypálená sirka, jako by se každou chvílí měl z komandatury vyřítit velitel. Z cely, kde jsem 3 neděle s dvaceti třiceti jinými zlosyny přebýval, udělali skladiště starých kavalců, takže jsem ji v plné kráse nemohl ukázat své ženě.”⁴⁸ Vzpomíná i na chování a přístup k vězňům: “Ukázal jsem ji za to roh, kde mi esesák vrazil dvě facky, až jsem upadl za to, že jsem si před transportem dovolil bez jeho souhlasu odskočit na záchod. Také jsem ji ukázal místo, kde se dvě řady Židů musely fackovat, dokud polomrtví neupadli a místo v koutě, kam postavili jednu celou třídu roudnického gymnazia, než jednotlivcům určili další manšrútu. Se třemi z této zásilky jsem se setkal na další štaci, v Dachau.”⁴⁹

Cesta z Malé pevnosti do Dachau trvala týden, zde se Jaroslav Strnad octl v *“opravdovým nacistickým koncentráku.”* Dachau bylo zřízeno rozkazem Reichsführera SS 22. března 1933, čímž patří mezi první nacistické koncentrační tábory. Nacházel se nedaleko stejnojmenného městečka asi 15 km od Mnichova. Po zřízení zde bylo 96 osob, v roce 1942 bylo do Dachau deportováno 12 572 vězňů, byly posílány transporty z jiných koncentračních táborů, jejichž počty činily 100 až 1000 osob. V roce 1942 se jednalo o 22 transportů k vyzkoušení a vypracování systém u správy tábora, režimu, zacházení s vězni. Uvádí se, že v letech 1939 až 1945 sem deportovali na 3600 Čechoslováků, z nichž zde 1399 prokazatelně zahynulo. Na konci války (duben 1945) se v Dachau nacházelo 1974 Čechů a cca 240 Slováků. V celém komplexu tábora bylo koncem války vězněno 67 665 vězňů asi 40 národností (někdy uváděno 27).⁵⁰

Až do konce roku 1942 byly v Dachau dovoleny *“frespakety z domova”*. Otec Jaroslava Strnada mu zasílal balíčky z domova, které obsahovaly *“bochany chleba,*

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Vlastislav Kroupa, *Koncentrační tábory Třetí říše Dachau – Mauthausen*. Praha, 1986, s. 13.

*občas sádlo, zřídka vánočku od tety.*⁵¹ *“V paměti mi zůstávají první balíky: ten první obsahoval dvě skleničky, které byly naplněné kousky pečené husy zalité sádlem, druhý vánoční cukroví, které mi z poloviny sežral blokšrajbr, balíčky rozdělující, než ho pro nepoctivost poslali na transport.”*⁵²

Zpočátku pobytu pobýval na invalidním bloku, kde probíhaly *“diskuse o ničem.”* Diskutovat mohl například s Cyrilem Měrkou (redaktor), Norbertem Čapkem (zakladatel Unitářské církve), Tadmekem Talandou a kněžími Československé církve Valešem a Vyšohlídkem.⁵³

*“Kdo nevěří na zázraky, není realista.”*⁵⁴

První zázrak

“V tom se u nás zastaví hezky vyšňořený hefling, mundur čistounký, vyžehlený, jako by ho právě oblíkli v efektenkamru. Kývá na mě ukazovákem, jako že mám jít k němu a s ním. Mně shrkne srdce do kalhot, to neznamena nic dobrého. Zkroušeně se táhnu za ním, s nohou mi při každém kroku padají dřeváky, neumím v nich chodit. Ten muž, jako by z jiného světa, na mne vždycky počká, nespěchá, abych mu stačil. Na jeho hrudi postřehuji červený prázdný trojúhelník, je to tedy Němec politický, no těbůh. Zlá předtucha se konkretizuje, to skončí u zdi či v plynové komoře...” Tato vzpomínka nekončí u zdi ani v plynové komoře: *“Průvodce prohodí pár slov s šéfem toho obrovitého vetešnictví, ten mi mrkne na nohy a už tahá kdesi zezadu civilní vysoké černé boty a velí, abych si je obul. Padnou mi akorát, a když se postavím, podává mi lísteček a z textu na něm vytištěném se dovidám, že smím nosit boty jako jsem nosíval před zatčením doma.”* Nejednalo se o politického Němce, nýbrž o “Brňáka” s jadrnou češtinou, který si byl vědom, že jeho pomoc může

⁵¹ Jaroslav Strnad, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let.* Praha, 1999, s. 40.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ . Tamtéž.

zachránit lidské životy. Nikdy více se Jaroslav Strnad se svým zachráncem nesetkal.⁵⁵

Druhý zázrak

“... z ničehonic se z invalidních bloků začalo vybírat na transport. Bylo jasné proč. Tábor pukal heftlingy ve švech, potřeboval odlehčit. Kousek za zdí stálo krematorium o dvou pecích. Než jste se tam dostal, musel jste projít živý koupelnou, z níž vás vytáhli za nohy udušeného cyklonem B. Pak už vás mrtvého přijala jedna z pecí a žár vás proměnil v popel... Dva transporty zmizely z lágru, lidi, které jsi denně potkával na blokštráse, najednou nebyli, já jsem se chystal, protože jsem byl vybrán na třetí zásilku do plynu. Ale nebyla odeslána... Proč pohrdali esesáci mou mrtvolou, to jsem se nikdy nedozvěděl, spokojil jsem se s vyhlídkou na další život.”⁵⁶

Z invalidního bloku byl Jaroslav Strnad převelen do pracovního bloku s ostatními přeživšími. V pracovním bloku číslo 20 byl s dalšími Čechy a za krátký čas dostal práci – *“štrumfštopferei, správárna punčoch.”*⁵⁷ Děravé ponožky byly těžkým oříškem pro člověka invalidního (jak byl označen při výběru): *“... mnohdy chyběla celá pata či špička, na některé byly stopy krve, v jedné se špičkou jsem našel prst bez nohy.”* Další pozici získal v *“gurtnveberaj,”* kde kousky látek zaplétali do provazce a vše mělo využití. Práce probíhala ve dvojicích: *“Mým partnerem byl Zapadlo, komunista jako řemen, a to bylo něco pro nás. Pořád jsme spolu marně řešili nějaké světové problémy. Tenhle soudruh mě po válce navštívil a moc mě přemlouval, abych vstoupil do jeho partaje, sliboval mi hory doly. Možná, že bych to byl dotáhl stejně vysoko jako jeho syn, ředitel mladoboleslavské automobilky ...”*⁵⁸

Třetí zázrak

Jenda Řeřábek pracoval na plantážích a měl možnost si zde něco *“organizovat”* a tím pomoci svému kamarádovi. Společně strávili mnoho večerů debatami o divadle.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž.

V táboře se objevila *myšlenka* “očistit bloky od nepracujících, kteří nadarmo ujídali Říši chléb.” I do tohoto transport bylo jméno Jaroslava Strnada zařazeno – “chromství na mně bylo patrné na první pohled.” “Dodnes jsem nezapomněl na ten zvláštní pocit prázdna, když jsem se v dlouhé řadě sunul po blokštráse. Připadal jsem si jako *Odyseus*, kterého táhnou nezdolatelné síly mezi *Scyllu* a *Charytch*. Představovali je dva němečtí lékaři, vybírající práce neschopné do crematoria. Úplná pustota ve mně, vykuchán ze všech pocitů, myšlenky jako by se naráz ztratily, vyprchaly, ani stopy po vyhlídce na záchranu, černá rezignace.”⁵⁹ Tentokrát byl jeho zachránce znám, byl jím Jenda Řeřábek: “Stojí vpovzdálí – ode mne ho dělí ta nepřekročitelná hradba dvou nacistických felčarů – zběsile na mne mává. Teprve za hodnou chvíli chápu, že mi naznačuje, abych se vykašlal na lékařskou prohlídku, že ji mám obejít a ne jít mezi nimi, ne se dát ohmatat jejich očima, rukama, nestat se jejich kořistí, nenechat se jimi poslat do plynu, do krematoria.”⁶⁰ Útěk se zdařil a nikdo si jej nevšimnul. Dalším počinem Jendy Řeřábka pro Jaroslava Strnada bylo sehnání místa na plantážích, kde se dalo sehnat něco k jídlu navíc a neposílalo se odtud na transport. Zde vykonával funkci česače kytic, které se odevzdávaly do sušárny, kde se poté mohl setkat s pozdějším kardinálem Beranem, vězněným od roku 1942 v koncentračním táboře Terezín a Dachau.⁶¹

Díky těmto třem zázrakům, se Jaroslav Strnad dočkal osvobození Američany 29. dubna 1945. Na konci války se v koncentračním táboře Dachau objevil tyfus, mnozí vězni se jím nakazili a mnozí z nich zemřeli až po osvobození. Jiní zemřeli poté, co se vydatně najedli. Uvádí se 2168 lidí.⁶² Nervózní členové SS již na počátku dubna začali pálit písemnosti – důkazy. “Velitel *Sachsenhausen Kaindl* u soudu doznal, že v únoru 1945, když překročila Sovětská armáda Odru 60 – 70 km od Berlína, mu šéf gestapa *Müller* tlumočil *Himmlerův* rozkaz, aby tábor nechal zlikvidovat

⁵⁹ Jaroslav Strnad, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*. Praha, 1999, s. 46.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

*dělostřeleckým či leteckým bombardováním nebo zaplynováním... Některé prameny nasvědčují, že cesta k evakuaci koncentračního tábora Dachau, která byla zahájena 26. dubna, nebyla přímočará. Historie posledních dní je však zkreslena nesprávnou interpretací Himmlerova rozkazu z 18. dubna, který nebyl určen pro Dachau, nýbrž pro Flossenbürg.*⁶³ *“... Příštího dne našli tuto zprávu roztrhanou na drobné kousky českých vězňů Jan Brlica a Jaroslav Ficner, kteří v budově uklízeli. V laboratoři ji s pomocí jiných českých vězňů složili a nalepili na celofán, aby byla čitelná z obou stran...”*⁶⁴

Osvobození

Jaroslav Strnad se za hranici tábora dostal téměř měsíc po osvobození, tedy až 20. května 1945. *“Toho dne brzo ráno jsme nastoupili do několika amerických vojenských nákladních vozů, aby nás odvezly přes hranice do Čech... Musím přiznat, že jsem nepociťoval vůbec radost, až jsem se své otupělosti zděsil. Radost z návratu veškerá žádná, děkovaná modlitba neletěla ani mým anděličkům strážníkům, ani k Pánubohu, ačkoli bylo věru zač děkovat.”*⁶⁵ Cestou bývalí vězňové nejvíce mysleli na to, co je doma čeká. Po zastávce v Plzni na jídlo se večer pokračovalo do Prahy – na Smíchovské nádraží, kde byli nuceni přespát, aby je za tmy nezastřelily sovětské hlídky. Tu noc ležel Jaroslav Strnad vedle budoucího litoměřického biskupa Štěpána Trochty.⁶⁶

“Pětkou domu...”

⁶³ Stanislav Zámečník, *To bylo Dachau...* Praha, 2003.

⁶⁴ Štěpán Trochta, *Kardinál Trochta – mučedník*. Nové Město nad Metují, 1991, s. 37.

⁶⁵ Jaroslav Strnad, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*. Praha, 1999, s. 53.

⁶⁶ Jaroslav Strnad, *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*. Praha, 1999, s. 53.

Autor vzpomíná na cestu Prahou: *“Musel jsem se vyhýbat kupám vytrhaných dlažebních kostek, zbytkům slavného pražského povstání.”*⁶⁷ Doma se shledal s otcem, bratrem a sestrou. Další kroky po návratu vedly do kolumbária za matkou: *“... vyzpovídat se jí, která mi celá ten zlý čas stírala neviditelné slzy a snad věděla všechno líp než já, ze všech svých z pekla štěstí, která mi pomohla přežít to, obrovské národní neštěstí k nepřežití, poděkovat ji za přímluvu tam někde nahoře, kam můj hlas třeba nedojde, ale její bez problému ano...”*⁶⁸

Při probuzení v čisté posteli si autor poznamenal *“jakousi zdravici včerejší ranní Praze.”*⁶⁹

Začínal život v Tobě vřít,
když spatřil jsem Tě clonou deště.
A chtěl jsem raděj rychle mřít
než být Tě vzdálen chvílku ještě,
svíjet se v vřavosti pout
a v temných nocích, když jsme sami,
chtít hrouznou dálku překlenout
ze snů tkanými vzpomínkami...

⁶⁷ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 54.

⁶⁸ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 55.

⁶⁹ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 56.

Z torza je zřejmé, že vypovídá o uzavření životní etapy v koncentračním táboře, která zůstala jen vzpomínkou. Můžeme vycítit nádech příslibu lepší budoucnosti.

Právnickou fakultu dostudoval po návratu v letech 1945 až 1946, čímž navázal na předchozí tři semestry studia. Pro studenty těchto ročníků byly časové úlevy, ale znalostní nikoli. Proto se mohla promoce konat již v září 1946, kdy posléze začal profesní kariéru jako soudcovský čekatel u Krajského soudu v Chebu: „*Zkušeni soudci šli nám nováčkům na ruku, poučovali nás, zkušenosti ochotně předávali. Nemohl jsem si přát lepší start.*“⁷⁰

Hned v začátcích své soudcovské praxe se prvně setkal s rozsudkem smrti. Smrti, kterou v Dachau měl sám na dosah: „*Trochu mým sebevědomím otrásl první rozsudek smrti. Vyřkl jej hluboce katolicky věřící soudce nad esesačkou, která v kterémsi táboře ubila několik vězeňkyň a o jejíž vině nebylo pochyb. Ten slušný pan rada by nikdy tak přísný rozsudek nevyřkl, přehlasovali ho, jak mi později sdělil, soudci z lidu. Rozsudek přečetl nejdřív česky, obžalovaná jej vyslechla, aniž hmula brvou. Teprve, když jej tlumočník přeložil, rozeštkala se hystericky, až mi jí začalo být líto...*“⁷¹

Po zrušení strany Národní sjednocení se stal členem Sociální demokracie, která se v roce 1948 slučovala s komunistickou stranou: „*... já nacházel každé ráno po příchodu do kanceláře na stole přihlášku do KSČ... Přihlášku jsem se stejnou pravidelností, s jakou se vynořovala, házel do koše...*“⁷²

⁷⁰ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 60.

⁷¹ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 64.

⁷² Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 62.

Vězení na Pankráci

Po únoru 1948 se situace změnila a nejen v Chebu byly cely plné: „*Občané hlasovali, jak se říkalo, nohama.*“⁷³ Lidé odcházející za hranice byli označováni jako „*kopečkáři*“⁷⁴ U něčeho obdobného nemohl pravicově smýšlející Jaroslav Strnad chybět: „*Taková vada „charakteru“ manifestovaná nám pasivním postojem v únorové stávce, nemohla uniknout tzv. reakcionářům v Chebu a také neunikla. Aniž jsem věděl jak, stal jsem se aktivním členem skupiny občanů. Která pomáhala ohroženým Čechům a Slovákům do Bavorska. Nevěděl jsem, kdo všechno je mým partnerem v této hře proti režimu. Znal jsem pouze soudního vykonavatele, exekutora Bartoše. Prohlášením jeho manželky za nezvěstnou jsem zahajoval soudcovskou „kariéru...“*“⁷⁵

Dle vlastního odhadu pomohl asi deseti lidem za hranice republiky, o některých z nich slyšel i po svém odchodu. Nyní vězení na Pankráci ovládli komunisté: „*V Dachau jsem si říkával, když jsem byl svědkem nacistické zhůvěřilosti: „Tak tohohle by Češi schopni nebyli.“ A za několik málo let mrzčili lidé mé krve české a slovenské vězně. To byla pro mne rána do vazů. Mne referent nebil, ale pohlávil si s mým hlavním komplicem: Bartoše přesně cílenými údery na ucho ohlušil nadosmrti. Také se mi zdálo, že frekvence na celách byla jakási čipernější, ačkoliv se mnou chodil na dopolední vycházce muž, který byl zatčen v únoru 1948, on do poloviny roku 1949 nebyl ani jednou na výslechu; nevěděl, zač sedí.*“⁷⁶

Na Pankráci Jaroslav Strnad pobýval od ledna 1949 do 9. června 1949, kdy byl zproštěn obžaloby, což bylo zásluhou známosti vedoucí k předsedovi senátu, který je

⁷³ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 65.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 66.

soudil: „Závěrečná řeč státního návladního je myslím, v socialistickém soudnictví dost ojedinělá: „Výši trestů ponechávám na uvážení soudu.“ A soud byl vskutku milosrdný. Bartošovi vyřkl 15 let, ostatní slízli deset až dvanáct. Já a Bartošova chebská milá jsme byli zproštěni obžaloby. Doličný předmět, na jehož základě jsem byl obžalován, totiž ztopili kamarádi-kolegové na Pankráci. Byl to kousek rudy, prý uranové. Chtěl jsem jej poslat po Bartošovi Američanům, avšak u něho ho estébáci při prohlídce bytu našli.“⁷⁷

Vězení v Aši

Po zproštění viny stihl podat výpověď a sehnat práci jako právní referent národního podniku HRAKO v Hranicím u Aše, kde působil v letech 1949 až 1950. Opět se jednalo o přechod hranic, který byl prozrazen člověkem spolupracujícím s StB. Ve vězení v Aši pobyl pouze tři dny na konci září, jelikož referent uvěřil smluvené výmluvě. Možná pomohl i ředitel podniku HRAKO, který se dle úsudku autora za něj přimluvil.⁷⁸

Od června 1950 se začíná odehrávat životní příběh Jaroslava a Růženy Strnadových: „Žena, s níž jsem před krátkem uzavřel sňatek, uronila pár slziček, když se přišla informovat, proč si mě tam nechali, jinak „nevěděla o ničem,“ nikoho z těch, na které se referent ptal, neznala ani jménem. Zahrála nevinnost dokonale.“⁷⁹

3. 3. Odchod do exilu

Po třetím zatčení a neuzavření tohoto případu nezbylo než odejít stejně jako ti, kterým pomáhal. Manželé 15. října 1950 odcházejí: „... Vzápětí přišel pan W. a kázal

⁷⁷ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 66.

⁷⁸ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 71.

⁷⁹ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 71.

nám přeběhnout na druhou stranu silnice, kam se smělo pouze s propustkou. Uvědomil jsem si, že teprve teď se dopouštím trestného činu. Tenkrát se požadovalo pět tisíc korun za osobu – a to bylo levné ze známosti. My jsme museli ze své mladé domácnosti prodat všechno, co bylo možno zpeněžit, psací stroj, kostýmy, knihy, než jsme těch deset tisíc za hodinovou procházku dali do kupy. K tomu jako přídavek zadarmo radu. „Neuhýbejte se z cesty, abyste se nedostali zpět do Československa.“⁸⁰ Za tu noc se v Selbu sešlo asi šest exulantů žádajících o azyl. Ráno je americký soud odsoudil ke čtrnáctidennímu vězení v Hofu, kde též Jaroslav Strnad pobýval při převozu z Terezína do Dachau. Ačkoliv se Američané snažili získat nějaké informace za pohoštění, žádné se nedozvěděli: „Opakuji: žádná tajemství jsem neznal. Ale kdybych znal, vyzradil bych je. Přechodem hranic jsem přeběhl k „nepříteli,“ bylo nutno bojovat.“⁸¹

Uprchlický tábor Valka

Druhý den ráno po propuštění už byli všichni posláni do Valky, to ještě manželé netušili, že se pro ně uprchlický tábor Valka stane domovem na celý další rok.

Tábor Valka byl pár kilometrů od Norimberka, byl to velký komplex z obyčejných přízemních baráků, ve kterých byly místnosti rozděleny do malých místností. Obyčejně zde bydlelo 4 až 6 osob. Místnosti byly vybaveny železnými kamínky. Jarka Maiwaldová-Kreysová vzpomíná na život ve Valce: „Na jídlo jsme každý vyfasovali smaltovou misku, lžíci, nůž a hrneček na pití. Ráno jsme dostávali něco, čemu se říkalo káva, bylo to šedé, špinavé, jako voda od nádobí. Brzy jsme si raději vařili čaj na kamínkách. Jídlo nebylo valné, všechno v jedné misce, ale hlad nás naučil vážit si toho. Abychom měli v čem vařit, chodila jsem na hromadu odpadků. Tam ti, kteří odjížděli, vyhazovali, co s sebou nebrali. Našla jsem dokonce bílou

⁸⁰ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 74.

⁸¹ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 77.

porcelánovou konev na čaj, byla trochu otlučená, ale pro nás to byl úžasný přepych. ⁸²

Manželé Strnadovi měli ve své místnosti jedno dřevé okno a nedostatečný příděl uhlí. Tyto podmínky nebyly vůbec vhodné pro první očekávané dítě manželů, dítě se narodilo mrtvé. Možností dostat se z tábora nebylo mnoho. Až v létě 1951 se vyhlídky na odchod zlepšily, ovšem emigrovat do USA jim bylo zakázáno. Jaroslav Strnad zde získal úřednickou práci a dokonce pomáhal s emigrací ⁸³ :

„Všechno trvalo strašně dlouho a tak jsem se jednoho ze dvou případů ujal sám, jak se říká „na vlastní triko.“ Z kteréhosi britského úřadu přišla do Valky slibná zpráva, že by bylo možno v Londýně zaměstnat pět československých politických uprchlíků. Měl jsem zkušenost, že když se toho ujme mnichovská kancelář, nic z toho samým „ouřadováním“ a kompetenčními spory nebude. Soukromou iniciativou odjeli adepti do měsíce do Velké Británie, a jak jsme se při návštěvě britského ostrova přesvědčili, vedlo se jim většinou výborně. ⁸⁴

Další případ byl Silvestr Vlášek, který chtěl do Kanady. Každý den se chodil ptát, zda není možnost odjet. Takovou příležitost nebylo možné sehnat, a proto úředník Strnad nabídl jinou. Jistý sedlák (Němec) sháněl výpomoc na žně. Povolení pro Silvestra Vláška se vyřídilo a nakonec u něj zůstal. ⁸⁵

Až v říjnu 1951 nastala akce tří (Norsko, Dánsko, Švýcarsko). (Příloha č. 2) Delegace si přijely do tábora vybrat. Švýcarsko mohlo přijmout 50 lidí - vybráni byli i manželé Strnadovi. ⁸⁶

⁸² Vzpomínky Jarky Maiwaldové-Kreysové.

⁸³ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

⁸⁴ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 81.

⁸⁵ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

⁸⁶ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

Švýcarsko

Ve Švýcarsku jim bylo přiděleno bydlení v horách v Locarnu (Cavigliano). O domek se dělili s dvěma rodinami Estonců. Z rozhovoru: „Přidělili nám byteček v přízemí: pokojík s plynovým vaříčem, záchod se splachováním. Po lágrové méně než primitivnosti to bylo neskutečné, zázrak. Průvodci dali do skříně nádobí, příbory, vše, co malinká domácnost potřebuje. Z jednoho kufříku se vyklubal obstarožní psací stroj („Slyšeli jsme, že píšete...“)...“⁸⁷

Rodině byla konečně dopřána svoboda, ale pracovat ve Švýcarsku nemohli. To byla jediná podmínka jejich pobytu, protože v zemi vládla nezaměstnanost. Rosa Strnad se učila německy, italsky. Za nedlouhý čas byli manželé požádáni, zda by nedohlíželi na několik desítek českých dětí z Valky, které přivezli do dětské ozdravovny. Jejich prací bylo vyučovat děti českému jazyku a spravovat jim šaty. Zde se Rosa Strnad učila německy od ředitelky z dětské ozdravovny: „Má žena Rozárka, vlastně Růžena, se s ředitelkou velmi sblížila, ačkoliv byla o mnoho mladší. Slečna Buchmannová se stala kmotrou naší dcerky Jindry, převzala její zkomoleninu slova „kmotra“ a ani my jí už neřekneme jinak než „mopla“.“⁸⁸

Od roku 1952 do roku 1955 působil Jaroslav Strnad jako správce dětské ozdravovny v Lindenbühlu. Jejich bydlištěm se stala ves Trogen. V této době se narodila dcera Jindra. Tradiční české jméno má jednoduché vysvětlení: „Ale my jsme se tehdy ještě vážně kojili naivní nadějí, že se brzo vrátíme do Československa a představovali jsme

⁸⁷ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 87.

⁸⁸ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 89.

si, jakou bude mít můj otec radost, bude-li se jeho vnučka jmenovat po něm. Trochu jsme se přepočítali.“⁸⁹

Za celou dobu svého pobytu se manželé setkávali s novými lidmi. Jednou z nich je učitelka Valerie Machulková, která je seznámí s Přemyslem Pittrem, který si ze své návštěvy v Trogenu odvezl výtisk básně Velký pátek, aby jej ukázal dr. Miloslavu Kohákovi, který řídil české oddělení rozhlasové stanice Svobodná Evropa v Mnichově.⁹⁰

Mnichov

Do vysílání Rádía Svobodná Evropa odeslal první příspěvky (fejton a rozhlasovou hru) již z uprchlického tábora Valka u Norimberka. Pro dr. Petera Demetze sestavil pásmo Čapkových Apokryfů, které vysílali v ranních relacích. Po úspěšných Apokryfech následovaly další rozhlasové hry, které se všechny vysílaly. Ovšem i přes snahy se Jaroslav Strnad do rádia nedostal. Až roku 1955 na přímluvy Přemysla Pittra nastoupil na uvolněné místo jazykového korektora. Rokem 1964 začal pracovat jako redaktor. Psal komentáře, vytvářel kulturní pořady, přehledy tisku a zábavné pořady „Panoráma“.

Do Mnichova se stěhovala celá rodina. Až v roce 1961 se Rosa Strnad a obě jejich dcery vrací do Švýcarska, protože koupili dům v Obstaldenu, který musel být dle smlouvy osídlen. Manželku s dcerami navštěvoval jednou za tři týdny v Obstaldenu a až do roku 1970 pracoval v Mnichově, dále svou milovanou práci nemohl vykonávat.⁹¹ Když manželka a dcery bydlely v Obstaldenu, pravidelnou korespondencí se staral a zajímal o výchovu a vzdělání svých dcer. Děvčata chodila do americké školky, v bydlišti mluvila německy a doma zcela výhradně česky. Nejen že rodiče dcery vedli ke svému mateřskému jazyku, ale vštěpovali jim i vztah k zemi, do které se již zpět nepřestěhovali: „... *Málo chyb v něm bylo, musím hned z kraje*

⁸⁹ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 91.

⁹⁰ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

⁹¹ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

poznamenat a z toho jsem měl velikánskou radost. Jen docela málo uklouznutí, a to ještě proto, že se u nás tak mluví, prostě ze středočeského nářečí. Kdybys o to stála, vysvětlil bych Ti odchylky, ale Ty jsi dnes asi zvědavá na jiná slova než na kázání gramatická... ⁹² Z dochované korespondence starší dcery Jindry se dozvídáme, jak se učila latině: „...*Fidi může být ovšem buď genitiv nebo dativ, v každém případě však femininum, což také vylučuje, aby se k tomu vztahovalo adjektivum firmo, což také jak víš, či spíše měla vědět, podstatná jména páté deklinace jsou až na dies, všechna ženského rodu. Tady to bude ovšem genitiv, příklad bude znít: pevným poutem věrnosti, či chceš-li durch das feste Band der Treue. Z toho vidíš, že to žádný takový zázrak nebyl, musíš si každou složitější větu logicky rozebrat, ať už česky nebo německy, rozbor větný Ti přece v sedmém školním roku musí být věcí běžnou...*“ ⁹³

Obstalden

Z Rádia Svobodná Evropa odešel Jaroslav Strnad do invalidního důchodu počátkem roku 1970. Dva roky působil jako účetní obce Obstalden. Za krátký čas se vrátil ke svému oboru. V letech 1972 až 1980 působil jako lektor nakladatelství Konfrontace v Curychu. Zároveň v letech 1972 až 1991 zastával funkci šéfredaktora časopisu pro Čechy a Slováky ve Švýcarsku. V roce 1983 odchází do starobního důchodu. Jejich dům v Obstaldenu byl znám tím, že se v něm scházelo mnoho hostů, přátel. Svaz československých spolků ve Švýcarsku mu udělil diplom o „zásluze o exil“ 28. října 1991. Po roce 1990 se Jaroslav Strnad zavítal do rodné vlasti k různým příležitostem. V roce 1992 byl oceněn stříbrnou medailí Univerzity Karlovy. O tři roky později se stal čestným občanem Vysokého Mýta. Medaile Za zásluhy 1. stupně mu byla udělena v roce 1998. Bohužel za nedlouho mu jeho zdravotní stav nedovoloval cestovat. V Obstaldenu autor dne 10. listopadu 2000 umřel, čímž skončila „svatební cesta“ manželů Strnadových po padesáti letech, jak jejich společný exil Jaroslav Strnad nazýval. Růžena Strnadová v jejím domku v Obstaldenu žije dodnes. Zde je slyšet košatá čeština, kterou Růžena Strnadová a její dvě dcery stále mluví. ⁹⁴

⁹² Osobní fond Jindry Strnadové.

⁹³ Osobní fond Jindry Strnadové.

⁹⁴ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

4. Přemysl Pitter

Manželé Strnadovi poprvé slyšeli o Přemyslu Pittrovi za pobytu v Locarnu, setkali se, když již bydleli v Trogen. Jaroslav Strnad byl naprosto fascinován, jak může člověk pečovat o německé děti, když o několik let předtím Němci konali takové bezprávi: *„Člověk, který v letech 1939 – 1945 ukrýval v Milíčově domě židovské děti před transporty smrti do Terezína a Osvětimi, zapomene tváří tvář bídě a opuštěnosti německých sirotek na zvěrstva, která páchali jejich „soukmenovci“, ujme se jich, zaštití je, nasytí, jako by národnost a rasa, hrající ještě nedávno tak smutnou úlohu, přestaly existovat. Zůstalo jen dítě, které potřebovalo pomoc. To bylo pro Přemysla Pittra rozhodující, to v jeho genech bylo, zdá se, zakódováno, ne nenávisť, ta v jeho nitru neměla místo.“*⁹⁵

Přátelství Jaroslava Strnada a Přemysla Pittra umocňoval jejich podobný osud. Oba pocítili nacistické bezprávi a po roce 1950 museli opustit svou vlast a oba strávili nějaký čas v uprchlickém táboře Valka. Přemysl Pitter byl v rodině Strnadových pasován na „dědečka Přemysla“. Mladší dceru Zuzku křtil a starší Jindra s ním měla taktéž společné vzpomínky. Zabavil jí modrý křížek, který nosila na krku s odůvodněním, že nezná jeho význam. Pitter míval na vlnách rádia každý měsíc vysílání do rodné vlasti. Poté, co Strnad obýval byt v Mnichově sám (po roce 1961), u něj Pitter (občas i Olga Fierzová) přespával. Po odchodu z rádia se s Přemyslem Pittrem stýkali jen na schůzích Svazu československých spolků ve Švýcarsku.⁹⁶

Přátelství bylo naplněno upřímností, i když si v literatuře mnohdy neporozuměli. Pitter kritizoval jeho verše v dopise datovaném 31. května 1957: *„Jestliže máš vnitřní rozpory a pochybnosti, jsi-li v sobě nehotový, pak nesmíš s těmito nehotovostmi chodit na veřejnost a rozvracet beztak dosti rozvrácenou mysl našich uprchlíků, kteří právě potřebují básníky, kteří mají být proroky a „zvěstovateli věcí utěšených.“ Žádný opravdový umělec nebo i jen řemeslník nenosi na trh*

⁹⁵ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 107.

⁹⁶ Osobní svědectví Růženy Strnadové.

*nedodělky.*⁹⁷ Rok 1972 byl Strnad opět kritizován, tentokrát se jednalo o milostnou scénu: „*Vinu na mravní neodpovědnosti mají především spisovatelé. Práví umělci národ vychovávají.*“⁹⁸ Později byl Jaroslav Strnad osloven, zda by nepřeložil do češtiny Pittrovu knihu *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Kniha vyšla v nakladatelství Konfrontace s věnováním: „*Milému příteli Jaroslavu Strnadovi z vděčnosti za krásnou spolupráci Přemysl Pitter.*“⁹⁹

⁹⁷ Přemysl Pitter Jaroslavu Strnadovi 31. 5. 1957, APP 131.

⁹⁸ Pavel Kosatík, *Sám proti zlu: život Přemysla Pitttra (1895-1976)*. Praha, 2009, s. 306.

⁹⁹ Přemysl Pitter, *Duchovní revoluce v srdci Evropy: pohled do dějin českého národa*. Praha, 1995.

5. Bibliografie

Jaroslav Strnad je znám jako prozaik, dramatik, publicista, editor a překladatel. Tvorba je rozdělena chronologicky dle důležitých událostí, které do spisovatelova života zasáhly. Románová tvorba je ovlivněna především počátkem komunistické diktatury, kterou Jaroslav Strnad považoval za nejhorší období. Tato doba se stala jeho stěžním tématem. Diskurs autora je velmi ovlivněn vlastní zkušeností a vyprávěním lidí z jeho okolí. Jaroslav Strnad mnohdy odmítal, že by jeho díla obsahovala osobní zkušenosti. Ovšem jeho vlastní zážitky v tvorbě nalezneme především. Pod pseudonymy Jaroslav Kujeba, Jaroslav Stehlík, Pavel Řehoř či Karel Třešňák přispíval Jaroslav Strnad do periodik jako Hlas domova, Zpravodaj, Tvar, Literární noviny aj. Jméno Jaroslav Kujeba mělo podtext rodiště autora, kdy se „*kujebákem*“ nazýval občan Vysokého Mýta.¹⁰⁰ V pozdějších letech lektoroval a editoval rukopisy českých spisovatelů a nakladatelů (např. '68 Publishers v Torontu, Rozmluvy Londýn).

Jaroslav Strnad působil jako předkladatel z jazyka německého a anglického. Z angličtiny jmenujme např. *Britský agent* (Bruce Lockhart), z němčiny *Buchenwald varuje*: dokumenty, vzpomínky, svědectví. Překlady vycházely i v periodikách. Autor ovládal také latinu, kterou ve svých dílech hojně užíval.

V prózách Jaroslava Strnada se čtenář dozvídá příběh z obsáhlého vyprávění, které je zpestřeno metaforami („*krokem Egyptanky*“¹⁰¹) a přirovnáními, které čtenář bez znalostí historických souvislostí a událostí těžko rozezná. Ve většině děl autor vkládá do textu angličtinu, němčinu nebo latinu („*orbi et urbi*“¹⁰²)

Torzo tvorby (Příloha č. 3) je k nahlédnutí v knihovně Libri prohibiti. U vzniku knihovny stál Jiří Gruntorád, s nímž se Jaroslav Strnad osobně znal. Slovník českých literárních časopisů, periodických sborníků a almanachů 1945- 2000 zmiňuje jméno Jaroslava Strnada u literárního kulturního měsíčníku Alternativa, Revue (1954-1955),

¹⁰⁰ Luděk Bachmann, *Nářečí na Vysoko-mýtsku*. Praha, 2001, s. 145.

¹⁰¹ Jaroslav Strnad, *Prohry*. Londýn, 1982, s. 9.

¹⁰² Jaroslav Strnad, *Zrcadlení*. Praha, 1994, s. 6.

Sklizně (1953-1969), Tvaru (1990-) a u časopisu pro politiku a kulturu Zápisk (1958-1962).

V českých knihovnách nalezneme především knihy, které vyšly v devadesátých letech dvacátého století.

5.1. Literární tvorba v letech 1936 – 1950

Období je ohraničeno prvním doloženým článkem v časopisu MY Kulturního kroužku a odchodem do exilu roku 1950. V prvním čísle časopisu MY datovaného 1. dubna 1936 píše „Konrád“ (třídní přezdívka pro Jaroslava Strnada) příspěvek s názvem „Blíží se konference“¹⁰³, který byl považován za provokativní svým popisem, jak kantoři opravují práce studentů. Požadovaná omluva vyšla v následujícím čísle. Roku 1945 jsou datovány verše Velký pátek a o rok později rozhlasová hra Prstýnek, která získala uznání v soutěži Československého rozhlasu. V roce 1947 byla sepsána divadelní hra Kamarádi, která byla zinscenována Městským divadlem v Chebu.

Hra *Kamarádi* začala vznikat v Dachau, dopsána byla později. Hra vyprávěla o členu protinacistické skupiny, který se obětoval pro své kamarády. Bohužel se dle autorových slov ztratila: „Mám obavy, že se mi drama moc nepovedlo a jsem rád, že se ztratilo. U jiné hry z toho období jsem zapomněl i jméno.“ Zapomenutá hra měla zvláštní vznik: „Napsal jsem ji za pár dnů s vydatnou pomocí soudních písařů, kterým jsem dialogy diktoval do stroje, pro členku naší party, rakouskou Židovku Viky. Vyznívala, pokud se dobře pamatuji, jako výzva k vstupu do Hagany, polovojenské organizace, která tehdy na počátku osmačtyřicátého stála v čele boje za svobodný izraelský stát. Hra měla nečekaný úspěch. Slečna Gubenschecková se rozplakala a do týdne odletěla do Tel Avivu. Už jsem o nich neslyšel. Ani o hře, ani o Viky.“¹⁰⁴

¹⁰³ MY: Časopis kulturního kroužku Akademického gymnasia. Praha, 1936. S. 8.

¹⁰⁴ Jaroslav Strnad, Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Praha, 1999, s. 63.

Velký pátek

Text byl vybrán díky své ojedinělosti v tom, že nebyl určen k vydání, ale obdarování přítele. Původním záměrem bylo napsat báseň k narozeninám přítele Jana Řeřábka, se kterým se seznámili v koncentračním táboře Dachau. Báseň vznikla koncem března 1945. Z předmluvy se dozvídáme o ukrývání a přivezení básně Janem Řeřábkem do Prahy 22. května 1945. Jaroslav Strnad nebyl nadšen z vydání, považoval dílo za příliš patetické. Autor se od zážitků z koncentračního tábora odpoutal a nepovažoval za podstatné věnovat se tomuto tématu (především čtyřicátým létům).

Dílo vyšlo v nákladu 600 výtisků, které vydal Vzdělávací klub osvěta roku 1947. Ilustraci doplnila Irena Šimánková. Později (v padesátých letech a nejspíš v roce 1981) vyšla v exilovém měsíčníku Kanadské listy (Příloha č. 4). Knižní vydání lze v České republice sehnat dle Souborného katalogu Národní knihovny ČR (SKAT) pouze v knihovně Katologické teologické fakulty Univerzity Karlovy, která vlastní dva výtisky.

Knih je uvedena mottem Viktora Dyka: „*Nedočkali se – mrtvi jsou...*“ Báseň vznikla jako vzpomínka a hold těm, kteří se nemohli dožít konce věznění. Je psána volným veršem. Báseň je možno rozdělit do celků.

V první části promlouvá autor všeobecně o svých prožitcích. Objevuje se zde opakování, kdy verše začínají totožně: „*Již několik desítek tisíc mrtvých je...*“ Autor tím zdůrazňuje prožitou hrůznost a realitu, ve které se lidé nacházeli. Vidíme zde motivy věže, času, noci, srdce, jazyka a nejvýrazněji motivy smrti, které se prolínají celým dílem. Symbolika spojení noci za hranicemi koncentračního tábora a světla, které je nadějí života za oním vraždivým plotem. Jazyk je zde jako motiv životnosti, ale nakonec se stává mrtvým:

„Ani posvátný nápis v mateřské řeči

rytmickým zázrakem krásy slov

strnulé jazyky jejich neoživý. ¹⁰⁵

Možné předpokládat autorův vztah k mateřskému jazyku, který je více než pozitivní. Slova autor pokládal s jistou důrazností, výstižností a realistickým podáním.

Druhá část vypráví o konkrétních osudech lidí, kteří nepřežili zacházení v koncentračních táborech. Příběhy jsou vybrány a postaveny tak, že kolektivně představují typické rysy jako stesk po rodině a touha po návratu, nedostatek jídla, podvýživa, nemoci. Mezi příběhy konkrétních čtyř osob se opakuje verš:

„A slunce dál svítilo

a nikdo hlas nezdvihl. ¹⁰⁶

Důraz dáván na nemožnost pomoci, bránit sebe i další. Bezmoc, se kterou nelze bojovat.

V posledním celku se zamýšlí nad pocity pozůstalých, zamyšlení, pro co jejich blízcí položili život. Promlouvá k těm, kteří se jednoho dne vrátí ke svým rodinám a budou mít na sobě tíhu oznámit to těm, kterým se příbuzní nevrátí.

Na konci básně autor vzdává hold všem těm, kteří zahynuli:

„Kamarádi,

kteří jste zemřeli pro životy druhých,

kteří jste krví strašlivě prolitou

vzkřísili zemi umírající,

tu zemi Tábora a Vyšehradu,

dál nad ní bděte... ¹⁰⁷

¹⁰⁵ Jaroslav Strnad, Velký pátek. Praha, 1947.

¹⁰⁶ Jaroslav Strnad, Velký pátek. Praha, 1947.

¹⁰⁷ Jaroslav Strnad, Velký pátek. Praha, 1947.

Jsou zde vyzdvihnuta dvě místa – Tábor a Vyšehrad – symbolizující české místa historie. Mytické postavy z pověstí Krok a Libuše a posléze Horymír a Šemík dokládají starobylost a mravnost českého národa. V době napsání básně Vyšehrad již prodělal změny, tudíž mohl být myšlen i hřbitov u kostela svatého Petra a Pavla, kde jsou uloženy ostatky významných českých osobností. Tábor jako myšlenka husitství – spojení v době revoluce.

Je zde cítit drsná mluva, která se vězňům v táboře automatizovala. Autor se inspiroval umíráním lidí ve svém bezprostředním okolí, tyfovou epidemií. Báseň se zakládá na vlastních vzpomínkách, ale i na vyprávění vězňů z Mauthausenu.

Psychiku v tomto případě lze považovat za nejdůležitější a nejvíce otřesenou situaci. Jedná se o vnitřní vyjádření člověka, který se tři roky každodenně ocital na rozhraní života a smrti. Smrt jiného člověka se mnohdy mohla stát záchranou jeho vlastního žití – „*S každým tím mrtvým zemřelo kus mého srdce, zemřel jsem já.*“¹⁰⁸ Autor nebyl na báseň příliš hrdý, soudil, že působí příliš pateticky.

5.2. Literární tvorba v letech 1950 – 1955

Rokem 1950 odstartovalo období, kdy pro Jaroslava Strnada započala exilová tvorba. První exilové práce vznikaly ve sběrném táboře Valka u Norimberka a následně ve Švýcarsku. V této době hojně publikoval v periodících. Nejčastěji přispíval do Skliziň a Hlasu domova, kde informoval o nových knihách, které vyšly v exilu. Již v roce 1952 napsal Jaroslav Strnad hru s názvem *Dům na stráni*, jež zinscenovalo divadlo v Chicagu. O rok později drama *Dům na stráni* a *Pětadvacet minut* přihlásil do soutěže pořádanou Kulturní radou a Křesťanskou akademií. Za hry získal v soutěži uznání. V témže roce přispěl také svou rozhlasovou hrou *Slabé srdce* do vysílání Rádia Svobodná Evropa. Díla *Variace na známý motiv* a *Cesta* získala třetí cenu v soutěži Rádia Svobodná Evropa, která se konala v roce 1954.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Jaroslav Strnad, *Velký pátek*. Praha, 1947.

¹⁰⁹ Michal Přibáň, *Prvních dvacet let : kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968*. Brno, 2008, s. 124.

Rukopis básnické sbírky je dochován ve fondu Jaroslava Strnada v LA PNP pod názvem Variace na starý motiv. Autor toto dílo ve svém vlastním životopise uvádí jako Variaci na známý motiv, čímž se shoduje s dostupnou literaturou. Básně nejsou v rukopise pojmenovány, jsou pouze označeny I. – XIV. Báseň VI. pojmenovaná *Pankrácké pampelišky* vyšla v Hlasu domova (3/1957). Označená báseň XIV. – *Říkají, že je mír* vyšla taktéž v Hlasu domova (25-26/1956). Dle toho je možné soudit, že všechny byly psány pro Hlas domova a v následujících letech vydány. Sbíрка se věnuje především zatčení a věznění na Pankráci.

5.3. Literární tvorba v letech 1955 – 1970

Rok 1955 se stal pro Jaroslava Strnada osudným, splnila se mu možnost pracovat jako žurnalista v Rádiu Svobodná Evropa, do kterého již dříve zasílal své práce. Je možné předpokládat, že v tomto období se nad vlastní tvorbu staví práce pro rádio, ale přesto nadále přispívá do různých periodik a překládá. V RFE působí jako jazykový korektor a od roku 1964 jako redaktor pro komentáře, kulturní pořady, přehledy tisku, zábavný pořad „Panoráma.“ V roce 1970 musí pro svůj zdravotní stav opustit milovanou práci a vrátit se za rodinou do Obstaldenu.

U vzniku československé redakce Rádía Svobodná Evropa stály dvě významné osobnosti: Ferdinand Peroutka (1895 – 1978) a Pavel Tigrid (1917 – 2003). Ředitelem redakce byl Ferdinand Peroutka a Pavel Tigrid se stal programovým ředitelem v Mnichově, který po dvou letech odešel do USA po neshodách s Ferdinandem Peroutkou a vystřídal jej Miloslav Kohák. Jaroslav Strnad se do radia dostal pět let po jeho vzniku a pracoval pod vedením Julia Firta následujících pět let a poté jej vystřídal Jaroslav Pecháček.¹¹⁰

5.4. Literární tvorba po roce 1970

Na počátku sedmdesátých let dvacátého století odchází Jaroslav Strnad z Rádía Svobodná Evropa a přesouvá se z Mnichova do Obstaldenu, kde od roku 1972 pracoval jako hlavní redaktor nakladatelství Konfrontace a řídil časopis Zpravodaj pro Čechy a Slováky ve Švýcarsku. V letech 1972 až 1979 vycházela pravidelná

¹¹⁰ Marek Junek, Svobodně! : radio Svobodná Evropa 1951-2011. Praha, 2011, s. 23.

rubrika v melbournském Hlasu domova s názvem *Jde o podobnost ryze náhodnou a Pohádky okresního tajemníka*.

V sedmdesátých a osmdesátých letech knižně vyšly romány *Job* a *Prohry*, které v roce 1991 vydalo v jenom svazku nakladatelství Naše vojsko. V edici Rozmluvy v Londýně byla kniha *Prohry* z roku 1982 obohacena ilustracemi Lucie Radové. Arnošt Lustig nazval knihu *Job* „*citovým dokumentem neobyčejné ceny*.“¹¹¹ V roce 1974 vyšlo první vydání *Pohádek*, jež vznikaly za pobytu v Mnichově pro dcery Jindru a Zuzku, kterým posílal Jaroslav Strnad pohádky v korespondenci. Sám Jaroslav Strnad *Pohádky* vydat nechtěl, za vydáním stojí jeho manželka a Lucie Radová, která je ilustrovala. Kniha se stala nejvydávanější knihou z autorovy tvorby. Druhé vydání bylo roku 1984 v Holandsku, třetí vydání a zároveň první české vydání vyšlo o deset let později ve Vysokém Mýtě a čtvrté vydání (druhé české) vyšlo po smrti autora v režii manželky Růženy Strnadové v roce 2010. Toto vydání již ilustrovala Noémi Ráczová.

V devadesátých letech nastává zlom, kdy knihy Jaroslava Strnada vycházely na území České republiky. V roce 1994 vyšly psychologický román *Zrcadlení* a román *Cesta do Damašku*. Nakladatelství Torst roku 1999 vydalo *Panoptikum: Rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*.

Není možné určit, kdy román *Cesta do Damašku* začal autor psát. Rukopis byl dán do Nakladatelství Primus a kniha vyšla v jediném českém vydání v roce 1994. Kniha není členěna a jedná se o litý text, jenž je plný sáhodlouhých popisů a vyprávění. Hlavní děj knihy je doplňován o další příběhy předních hrdinů, jejichž životy se nevědomky proplétají. V knize nalézáme vedle hlavního děje vyprávění o odchodu za hranice, z pobytu v koncentračním táboře, aj. Subjektivní vyprávění autora vidíme v mnohých příbězích: „*Po apelu se k Doubkovi přidal*.

„*Jaký máš číslo bot?*“

„*Dva a čtyřicet. Proč?*“

¹¹¹ Jaroslav Strnad, *Job*. Curych, 1976.

„Proč, no... proč... Já mám jedny vysoký boty na šhubě... ještě jedny, víš... tak bych ti ... tak bych ti je dal... Chceš-li.“

Doubek na Krásu zacivěl, jako by mu narostla druhá hlava.“¹¹²

Po jazykové stránce si autor potrpí na spisovnou a košatou češtinu, hovorovou a vulgární mluvu nalezneme leda v přímé řeči (*„To se trestá přísněj než obyčejná vražda.“¹¹³*). Autentický děj je zasazen na naše území do roku 1951. Název díla *Cesta do Damašku* je symbolický (*„Mystické obrácení Šavla v Pavla na cestě do Damašku je dodnes symbolem opravdové vnitřní konverze vůbec.“¹¹⁴*). Postavy jsou psychologicky propracované. Svě povolání vložil do soudce Tomana, který byl za nacistické diktatury vězněn s hodinářem Krásou, který se znal s bývalým továrníkem Doubkem z koncentračního tábora. Svě zkušenosti s pomocí převádět uprchlíky za hranice přičkl převaděči Reichertovi.

Premiéra divadelní hry *Jedné středy v Krátké ulici a okolí* proběhla 6. prosince 1994 v podání Studia Marta (Scéna Divadelní fakulty JAMU, Brno), což dokládá dochovaný program (Příloha č. 7). Hra se umístila mezi deseti finalisty v soutěži Nadace Alfréda Radoka.

Po smrti autora vyšla próza s názvem *Šíma: báseň a pravda*, kterou roku 2002 podpořil Nadační fond Přemysla Pittra a Olgy Fierzové. Hlavním aktérem příběhu je Šimon Kadlec z Prahy, jehož příběh se odehrává na konci šedesátých a v průběhu sedmdesátých let. Silným dojmem se pro něj stane upálení Jana Palacha, po kterém odchází do zahraničí. Jako rozhlasový redaktor se stává zaměstnancem Rádia Svobodná Evropa v Mnichově pod vedením Julia Firta. Šíma se stane vhodným adeptem pro spolupráci s československou rozvědkou díky svému strýci, který jej přelstí. Příběh končí atentátem na rádio, kdy je sám Šíma zraněn. Prostředí, do kterého autor děj zasadil, mu bylo velmi dobře známo.

¹¹² Jaroslav Strnad, *Cesta do Damašku*. Praha, 1994, s. 26.

¹¹³ Jaroslav Strnad, *Cesta do Damašku*. Praha, 1994, s. 154.

¹¹⁴ Jaroslav Strnad, *Cesta do Damašku*. Praha, 1994, s. 5.

Shrneme-li autorovu tvorbu, je možné soudit, že se jedná o díla psaná podobným až stejným jazykem a stylem. Prózy působí velmi realistickým dojmem, který je podtrhován podrobnými popisy, které si autor může dovolit díky svým znalostem historických událostí a souvislostí, a díky svým zkušenostem. Poezie je psána obdobně. Jaroslava Strnada musíme považovat za realistu, kterého jen velmi těžko číst jako „odpočinkovou literaturu.“ Krutou pravdu chce autor ukázat v textech, které může čtenář číst jako varování, aby se historie neopakovala. V neustálém pozoru musí být čtenář nejen pro obsáhlou souvětí, ale i časovým přesunům. Vyprávění přerušuje vyprávění jiné, které náhodou autor – postava v příběhu – chce vyprávět, protože se mu vybaví nějaká vzpomínka či chce osvětlit nějakou skutečnost. Jazyk Jaroslava Strnada je vytríbený stejně jako jeho slovní zásoba, čímž se z něj stává velmi zdatný spisovatel.

6. Závěr

Bakalářská práce představuje život „neznámého“ spisovatele Jaroslava Strnada, který po boku svých známějších kolegů pobýval od roku 1950 v exilu. Návrat do jeho vlasti se avšak nikdy neuskutečnil. O Jaroslavu Strnadovi toho nebylo napsáno mnoho. Je škoda, že o takové osobnosti, kterou bezpochyby byl, se téměř nevím. Snad tato absolventská práce jej znovuobjeví a připomene jeho exilové počiny.

První a druhá kapitola, jež jsou kompiláty, obsahuje nástin dobových událostí a situací v exilu. Historická kapitola se zabývá obdobím, jež postihuje celý život spisovatele (1918 – 2000). Považovala jsem za dostatečné skončit rokem 1993 (vznik České republiky). V tu dobu již autorovi nic nebránilo, aby svou rodnou vlast navštěvoval, a aby zde vycházely jeho knihy. Kapitola nastiňující pozadí exilu a exilové tvorby dokresluje prostředí, ve kterém tito lidé žili a tvořili. Exulanti věnující se literatuře byli přesvědčeni, že jejich práce je užitečná, a obětovali ji často všechno. Jaroslav Strnad ve své děkovné řeči u příležitosti předání stříbrné medaile Univerzity Karlovy v roce 1992 připomíná, že o exil se nezasloužily jen známé osobnosti: „... *Dnes tady přijímám stříbrnou pamětní medaili Karlovy univerzity také jménem všech, kdož pociťovali jako já nutnost vyplnit nekonečná léta exilu snahou umožnit svobodnou českou a slovenskou kulturu. Chtěl bych jim poděkovat za to, že mne svou vytrvalostí strhli a táhli s sebou, že se nedali unavit. Tato medaile patří jim všem, i těm, kteří se nedočkali. Patří i mé ženě za to, že mi činně a účinně pomáhala, že se zařadila do davu bezejmenných, které nikdo nevyznamená, kteří zůstanou anonymní, bez nichž by však tento záhumenek kultury bez náhubku nebyl vydal tak bohaté a chutné plody. I za ty přijímám dnes tuto poctu. I za ně vám děkuji.*“¹¹⁵

Třetí kapitola se věnuje životu Jaroslava Strnada a čerpá především z vyprávění Růženy Strnadové a knihy *Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let*. Kapitola postihuje celý život Jaroslava Strnada a velká část mapuje období věznění v koncentračním táboře Dachau a následné opakované zatčení za pomáhání přechodu hranic, což bylo hybatelem pro manžele, aby opustili zemi.

¹¹⁵ Fond Jaroslav Strnad, LA PNP

Jejich exilová cesta vedla přes sběrný tábor Valka u Norimberka, Locarno a Trogen ve Švýcarsku, Mnichov a konečnou stanicí se stal Obstalден (kanton Glarus, Švýcarsko). V Obstalденu jsem navštívila v září 2012 manželku Růženu Strnadovou a starší dceru Jindru Strnadovou.

Nutno přiznat úskalí, že kapitolu je možné považovat za subjektivní, ale dostupné materiály (korespondence Jaroslava Strnada a Přemysla Pittra aj.) a odborné publikace, jejichž autorem je PhDr. Michal Příbáň, Ph. D., potvrzují informace, které vyplývají z pramenů, jež lze považovat za ne zcela objektivní.

Samostatná kapitola je věnována nástinu vztahu Jaroslava Strnada a Přemysla Pittra, a to i na základě vyprávění Růženy a Jindry Strnadových o „*dědečku Přemyslovi*“, jak jej oslovovaly. Jaroslav Strnad se setkával se spoustou lidí, ale Přemysla Pittra bylo nutné zmínit. Korespondence mezi oběma aktéry a dcerami byla nalezena i v Archivu Přemysla Pittra a Olgy Fierzové.

Poslední kapitola, jež je druhou stěžejní kapitolou bakalářské práce, se snaží zmapovat tvorbu autora. Dohledat veškerou tvorbu je nemožné, jedná se o spoustu drobnějších příspěvků, které nemusejí být vůbec známy. Sám autor vždy mluvil jen o těch, které považoval za podstatné. Práce se zaměřuje především na tvorbu, která vyšla na našem území. Pro široký záběr autora je tvorba omezena nejen územím, ale podstatným zdrojem se stal vlastnoruční životopis Jaroslava Strnada. Bibliografie je rozdělena do chronologických kapitol, jejichž ohraničení je dáno důležitými mezníky autorova života. Díla jsou řazena dle doby, kdy byla vydána, protože nelze jasně určit dobu, kdy je autor napsal. Sama jsem si vědoma toho, že by bylo záhodno věnovat se více exilové tvorbě, ale pro tuto práci jsem dala raději přednost ucelenosti. Všechna díla autora vycházejí ze skutečných událostí, které sám prožil, nebo čerpá z vyprávění přátel. Toto tvrzení se nám potvrzuje v dílech *Velký pátek* a *Cesta do Damašku*.

Nad rámec bakalářské práce by bylo zpracovat celý fond Jaroslav Strnad, který je uložen v LA PNP a všechna dostupná díla. Fond Jaroslava Strnada obsahuje taktéž korespondenci (v přijaté korespondenci nalezneme jména jako I. Diviš, J. Firt, J. Gruntorád, J. Josten, F. Kautman, F. Listopad, A. Lustig, I. Medek, R. Palouš, I.

Sviták, P. Tigris, I. Wernisch, I. Železný), která se do této absolventské práce nijak nepromítla. Fond je nezpracovaný a vstup do něj je stále jen s povolením Růženy Strnadové.

Na závěr práce bych ráda jako shrnutí zařadila výstižná slova samotného Jaroslava Strnady z rozhovoru s Františkem Strmiskou pro moravské noviny Rovnost (6. května 1997, číslo 105, ročník 7): „*Co jsem udělal, udělal jsem, co jsem napsal, napsal jsem. A jestliže jsem se někde omočil, nemohu tvrdit, že já nic, to ti druzí.*“

Seznam příloh

1. Vlastnoruční životopis Jaroslava Strnada
2. Doklady
3. Seznam knihovny Libri Prohibiti
4. Báseň Velký pátek
5. Pankrácké pampelišky
6. Říkají, že je mír
7. Jedné středy v Krátké ulici a okolí – lístek

Seznam pramenů a literatury

BLAŽEK, Petr - EICHLER, Patrik - JAREŠ, Jakub. Jan Palach '69. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova ; Ústav pro studium totalitních režimů ; Togga, 2009. 637 s. ISBN 978-80-7308-237-6.

ČAPKA, František. Dějiny zemí Koruny české v datech. 3., opr. a dopl. vyd. Praha: Libri, 1999. 1001 s. ISBN 80-7277-000-4.

Dějiny české literatury 1945-1989. III., 1958-1969. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 688 s. ISBN 978-80-200-1583-9.

Dějiny české literatury 1945-1989. IV., 1969-1989. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 977 s. ISBN 978-80-200-1631-7.

FILÍPEK, Jan. Odlesky dějin československého exilu. [S.l.]: Jan Filípek, c1999. 172 s. ISBN 80-902023-8-1.

Jan Lehár, Česká literatura od počátků k dnešku. Praha, 2008, s. 742

JANÁK, Jan. Dějiny správy v českých zemích do roku 1945. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 519 s. ISBN 80-04-21189-5.

JUNEK, Marek. Svobodně! : radio Svobodná Evropa 1951-2011. 1. vyd. Praha: Radioservis, 2011. 255 s. ISBN 978-80-86212-83-8.

KAPLAN, Karel. Československo v letech 1945-1948. 1. část. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 153 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25699-6.

KAPLAN, Karel. Československo v letech 1948-1953. 2. část, Zakladatelské období komunistického režimu. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 146 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25700-3.

KAPLAN, Karel. Československo v letech 1953-1966. 3. část, Společenská krize a kořeny reformy. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 146 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-25745-3.

KAPLAN, Karel. Československo v letech 1967-1969. 4. část. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 81 s. Odborná literatura pro učitele. ISBN 80-04-26142-6.

KAPLAN, Karel. Poslední rok prezidenta: Edvard Beneš v roce 1948. Vyd. 2. Brno: Doplněk, 1994. 174 s. ISBN 80-85765-31-4.

KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý, Československo a České země v krizi a v ohrožení (1930-1935). 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 577 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-7277-031-4.

KOSATÍK, Pavel. Sám proti zlu: život Přemysla Pittra (1895-1976). Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2009. 378 s. ISBN 9788071859710.

KOSATÍK, Pavel. Tigris, poprvé: průvodce osudem inteligentního muže ve dvacátém století. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2013. 346 s., [32] s. obr. příl. ISBN 978-80-204-2026-8.

KROUPA, Vlastislav. Koncentrační tábory Třetí říše Dachau - Mauthausen. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1986. 67 s., [22] s. obr. příl. ISBN (Brož.).

KYNCL, Vojtěch. Ležáky: obyčejná vesnice, Silver A a pardubické gestapo v zrcadle heydrichiády. Vyd. 2. Pelhřimov: Nová tiskárna Pelhřimov, 2009. 299 s.

LANG, Jochen von. Gestapo: nástroj teroru. Vyd. 1. Praha : Naše vojsko, 1994. 187 s., [16] s. čb. fot. Fakta a svědectví; Sv. 122. ISBN 80-206-0395-6.

LEHÁR, Jan. Česká literatura od počátků k dnešku. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s.

LEHÁR, Jan. Česká literatura od počátků k dnešku. 2., dopl. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 1078 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 80-7106-619-2.

LUKÁŠ, Roman. Rozdělení Československa: dvacet let poté: dějiny vzájemných vztahů Čechů a Slováků od vzniku společného státu až po jeho rozdělení pohledem

obyvatel příhraničních oblastí. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2013. 126 s. ISBN 978-80-204-2864-6.

NOVÁK, Václav. Malá pevnost Terezín. Vyd. 1. Praha : Naše vojsko, 1976. 295 s., [16] s. čb. fot. Český svaz protifašistických bojovníků; Sv. 177.

OLIVOVÁ, Věra. Dějiny první republiky. 1. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012. 359 s. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše; sv. 40. ISBN 978-80-86107-47-9.

OLIVOVÁ, Věra. Dějiny první republiky. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000, 355 s. ISBN 8071847917.

PONTING, Clive. Churchill. 1. vyd. v čes. jazyce. Praha: BB art, 1997. xii, 810 s. ISBN 80-86070-20-4.

PONTING, Clive. Churchill. 1. vyd. v českém jazyce. Přeložil Zdeněk Hron. Praha: BB art, 1997, 810 s., fot. příl. ISBN 8086070204.

PRŮCHA, Václav. Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992. I. díl, Období 1918-1945. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2004. 578 s. ISBN 80-7239-147-X.

PŘIBÁŇ, Michal. Jedno jméno, dva osudy: dvojportrét exilových vydavatelů Antonína Vlacha a Roberta Vlacha. Vyd. 1. Praha: Společnost pro vědu a umění: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012. 124 s. ISBN 978-80-85778-89-2.

PŘIBÁŇ, Michal. Jedno jméno, dva osudy: dvojportrét exilových vydavatelů Antonína Vlacha a Roberta Vlacha. Vyd. 1. Praha: Společnost pro vědu a umění: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2012. 124 s. ISBN 978-80-85778-89-2.

PŘIBÁŇ, Michal. Prvních dvacet let: kulturní rada a další kapitoly z dějin literárního exilu 1948-1968. Vyd. 1. Brno: Host, 2008. 356 s. Studium; sv. 24. ISBN 978-80-7294-282-4.

STRNAD, Jaroslav. Panoptikum: rozhovor Františka Strmisky s Jaroslavem Strnadem o nacistech, exilu, Svobodné Evropě, literatuře a jiných důležitostech posledních let. Vyd. 1. Praha: Torst, 1999. 223 s. ISBN 80-7215-084-7.

VANĚK, Miroslav - MÜCKE, Pavel. Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2011. 293 s. ISBN 978-80-87398-22-7.

ZÁMEČNÍK, Stanislav. To bylo Dachau. 1. vyd. Praha: Paseka, 2003. 402 s., [32] s. obr. příl. ISBN 80-7185-536-7.

Veřejné archivy a knihovny

Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové (APP), Praha. <http://www.pmjak.cz/>

APP 131

APP 148

LP Libri prohibiti, Praha. <http://libpro.cz/>

Literární archiv Památníku národního písemnictví, Praha.
<http://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/>

Fond Jaroslav Strnad. LA PNP

Seznam zkratk

LA PNP – Literární archiv Památníku národního písemnictví

APP - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

LP – Libri prohibiti

KON - Konfrontace

Příloha 1

ev psany autorem

Jaroslav Strnad

Nar. 3.8. 1918 Vysoké Mýto

1926- 1930 obecná škola Vysoké Mýto- Praha

1930-1938 Akademické gymnasium Praha

1938- 1939 KU , právnická fakulta

1940- 1942 Státní knihovnická škola Praha

1945-1946 KU právnická fakulta - promoce JUDr. Zář 1946

1946-1949 krajský soud v Chebu- soudcovský čekatel

1949- 1950 právní referent n.p.HRAKO Hranice v Čechách

Věznění:

duben 1942- květen 1945 koncentrační tábor Dachau

1949 květen- květen - věznění na Pankráci- 9.6.1949 zproštěn obžaloby

zář 1950 tři dny věznění v Aši

říjen 1950 odchod do exilu

1950- 1951 uprchlický tábor VALKA u Norimberka

1951-1952 Cagliano/Ti, Švýcarsko

1952-1955 správce dětské ozdravovny Lindenbühl, Trogen AR

1955- 1970 Radio Svobodná Evropa Mnichov- jazykový korektor

od 1964- 1970 redaktor- komentáře, kulturní pořady, přehled

tisku, zábavné pořady "Panorama" invalidní důchod

1970 invalidní důchod - r. 1983 přechází v důchod starobní

1970- 1972 účetní obce Obstalden

1972- 1991 šéfredaktor časopisu pro Čechy a Slováky ve Švýcarsku

1972- 1980 lektor nakladatelství Konfrontace Curych

Knihy

1946 Velký pátek / verše/

1954 Variace na známý motiv.

1974 Job- román

oba romány vydalo v jednom svazku nakl. Naše vojsko, Praha 1991, il. Lucie Radová

1976 Prohry- román Rozmluvy Londýn

1974 Pohádky ,il. Lucie Radová, Nové vydání J. Gut Deřft, Holandsko 1984, třetí vydání 1994 Vio. alt Vysoké Mýto

1994 román Zrcadlení, Železný Praha

1994 román Cesta do Damašku Primus Praha

1997 Panoptikum - přijalo nakladatelství TORST

Divadelní hry

1947 Kamarádi, Městské divadlo Cheb

1952 Dům na strání -provedlo Divadlo v Chicagu

- 1994 Synovec / Jedné středy v Krátké ulici a okolí/
Cena v soutěži Alfréda Radoka, inscenace Studio Marta
při JAMU v Brně- hudba Vl. Merta- režie Břetisl. Rychlík

Rozhlasové hry

1946 Prstýnek

1953 Slabé srdce- provedlo RSE v Mnichově

1957 dramaturgie povídky J. Gotthelma Černý pavouk
Válka vystřízlivění - televizní hra - neprovedena

POVÍDKY

1954 Cesta- povídkový triptych - části otisknuty v Českém slově xxix Mni-
chov a v Hlasu domova Melbourne

1955 Devět případů pro soudruha prokurátora -jednotlivě otiskoval exilo-
vý tisk:České slovo v Mnichově, Hlas domova Melbourne -jako
celek nevydáno

1972- 1979 "Jde o podobnost ryze náhodnou" a "Pohádka okresního tajemníka
pravidelné rubrika melbournského čtrnáctidenníku Hlas domova
Melbourne

Publikační činnost

recenze exilových knih pro RSE, Hlas domova Melbourne, Zpravodaj Curych
Povídky ve Tvaru, LtN, LN, eseje /Tvar/

Ceny, vyznamenání

1946 Prstýnek- uznání v soutěži Čs. rozhlasu

1954 "Variace na známý motiv" a "Cesta" - třetí cena v soutěži RSE
Mnichov

1992 povídka "Atentátník v den" oceněna v soutěži Srámkovy Sobotky
divadelní hra Synovec/ Jedné středy v Krátké ulici a okolí/ mezi
prvními deseti v soutěži Nadace Alfréda Radoka

1992 stříbrná medaile Karlovy University

1995 čestné občanství Vysokého Mýta

Pseudo: Jaroslav Kujeba, Jaroslav Stehlík, Pavel Rehoř

(68 Publishers. Toronto)

Lit.: Slovník českých spisovatelů, Kdo je kdo - Obec spisovatelů

Jaroslav Strnad

Jaroslav Strnad
Walengulfen
8758 Obstalden
055 614 13 91

SOND AMERICKÉ VOJENSKÉ VLÁDY PRO NĚMECKO.
GERICHT DER AMERIKANISCHEN MILITÄRREGIERUNG FÜR DEUTSCHLAND

PŘEDVOLÁNÍ.
VORLADUNG

1. **STENAD Jaroslav, Čech, právník, narozen 3 srpna 1901, v Hohermauth, CSE, Bydli: v ul. Vemocenská 14. CSE** Hof/Saale, 17. čísla 50 (Zeit)

2. **STENADOVÁ Růžena, manželka, narozená 22. srpna 1901, v Koutkové, nard. Česka, Domacnost roz. Jezkova, roz. 3. srpna 22. Vojany, CSE Bydli: t. s.** Hof/Saale, 17. čísla 50 (Zeit)

3. **PELIKANOVÁ Jirina, narozená 18. srpna 1901, v Sk. opytce, okres Tabor, CSR, roz. 33. srpna 1901, v Sk. opytce, okres Tabor, CSR** Hof/Saale, 17. čísla 50 (Zeit)

Sie werden hiermit vorgeladen, persönlich vor dem Polizeirichter in **uradni soud, Mostertor** (Anschrift des Gerichts) am **дне 19 října 1950** um **11 hod.** (Zeit) **o 11 hod. osobně se staviti** um sich wegen der folgenden Beschuldigung zu verantworten.

Beschuldigung:	Beschuldigung:	Beschuldigung:
I. OZÁLOBA: Přetůpek zákona 161. voj. vlády, přeměněno. Tatbestand: PODROBNOSTI:		

Stím, že výše uvedené obvinené STENAD Jaroslav, STENADOVÁ Růžena a PELIKANOVÁ Jirina, narození české, dne anebo okolo 15 října 1950 blíž Leengenau, okres Rhenau, Bavorsko u Německo, bez povolení překročili mezinárodní paspo Německo, Luvice, která existuje o 31. prosince 1937. To jest: Od Československa do Bavorska - Německo.

Im Auftrag des Gerichts:
 Fernbleiben wird den Erlaß eines Haftbefehls zur Folge haben und kann auch bestraft werden.
 *Titel: _____

ZUSTELLUNGSNACHWEIS

Ich bestätige hiermit, daß ich am _____ 19 _____ um _____ Uhr eine Abschrift der umstehenden Vorladung der darin genannten Person zugestellt habe.

* Persönlich
 * indem ich sie an der angegebenen Anschrift hinterließ
 * indem ich sie durch die Post an die angegebene Anschrift sandte.

(Unterschrift des Zustellers)

RÜCKSCHEIN

Ich bestätige, daß ich am **spis obžaloby, dne 17 října 1950.** (Tag und Monat) persönlich eine Abschrift der umstehenden Vorladung erhalten habe.

(Unterschrift der Person, der die Vorladung zugestellt wurde)

NOTE: Der maßgebende Wortlaut dieses Formulars ist der englische. Die deutsche Übersetzung auf der Rückseite dient nur zur Information.

Rechte des Angeklagten

Wer sich vor einem Gericht der Militärregierung zu verantworten hat, ist berechtigt:

- (a) eine Abschrift der gegen ihn erhobenen Anklage vor der Verhandlung zu erhalten;
- (b) bei der Verhandlung anwesend zu sein, daselbst auszusagen, an die Zeugen Fragen zu stellen und diese im Wege eines Kreuzverhörs zu vernehmen. Das Gericht kann in Abwesenheit des Angeklagten verhandeln, falls der Angeklagte dies beantragt hat und sein Antrag bewilligt wurde oder falls vermutet wird, daß sich der Angeklagte seiner Bestrafung durch Flucht entziehen hat;
- (c) sich mit einem Rechtsanwalt vor Beginn der Verhandlung zu beraten, in jeder Lage des Verfahrens einen gewählten Rechtsanwalt vertreten, sich selbst zu verteidigen oder sich bei der Verhandlung durch einen von ihm vor Gericht auszusuchen lassen, unbeschadet der Befugnis des Gerichts, Personen vom Erscheinen vor Gericht auszuschließen;
- (d) in Fällen, in denen die Todesstrafe verhängt werden kann, sich durch einen Offizier der Alliierten Streitkräfte vertreten zu lassen, falls er keinen anderen Verteidiger hat;
- (e) zur Verhandlung nach seiner Wahl jeden Zeugen, dessen Aussage für seine Verteidigung wesentlich ist, mitzubringen oder auf seinen Antrag durch das Gericht vorladen zu lassen, falls dies ausführbar ist;
- (f) das Gericht um Vertagung zu ersuchen, falls dies zur Vorbereitung seiner Verteidigung notwendig ist.

Příloha 3

Seznam děl Jaroslava Strnada v knihovně Libri Prohibiti.

Přejato dle jejich katalogu.

Strnad, Jaroslav

Čas stavění : anthologie : básně českých exulantů / předmluva Antonín Vlach ; další autoři Jana Borová, Josef Čermák, Jiří Kavka, Jiří Kovtun, A. D. Martin, Josef Martínek, Zdeněk Němeček, Václav Pavel, E. J. Popera, Zdeněk Rutar, Věra Stárková, Jaroslav Strnad, Oldřich Toman, Robert Vlach, Vladimír Zelený. - Wien : Bohemica Viennensia, 1956. - 52 s. ; 21 cm. - (sv. 6). - J. Kavka vlastním jménem Robert Vlach. - A. D. Martin vlastním jménem Antonín Bartušek. - Jana Borová vlastním jménem Aurelie Bernkopfová-Jeníková. - Pozn. o autorech.

[Sborník]

RUZ - e 3429, e 5650

Hlas domova 1950-1975 : sborník vydaný k příležitosti 25. výročí vydavatelské činnosti Hlasu domova, československých novin v Melbourne, Austrálie / předmluva V. Donát ; k tisku připravili V. Donát, A. Nebeský ; autoři příspěvků František Váňa, Václav Michl, Zdeněk Slavík, Karel Wendt, Jana Borová, Jaroslav Strnad, Jiřina Zacpalová, Jaroslav Kujeba, Ferdinand Peroutka, Jiří Sýkora, Pavel Tigrid, Petr Maňan, Milan Růžička, Marcela Čechová, Karel Janovský, Martin Kvetko, Běla Vernerová, Stanislav Hofírek, František Knopfmacher, Zdenko Horný, Adolf F. J. Karlovský, Vladimír Ondrášek SDB, Jaroslav Kovářiček, Pavel Kyrál, J. Kárnet, Jiří Virkoš, Lída Nováková, František Mašek, Helena Babincová, Václav Chadim ... [et al]. - Richmond : F. Váňa, 1975. - 72 s. : il. ; 20 cm. - Chybně uvedeno Jaroslav Kovařiček. - Jaroslav Kujeba vlastním jménem Jaroslav Strnad. - Běla Vernerová vlastním jménem Běla Schovancová. - V. Donát vlastním jménem Miloš Ondrášek. - Jana Borová vlastním jménem Aurelie Bernkopfová-Jeníková. - Obsah neuveden. - Příspěvky v češtině i slovenštině.

[Sborník]

RUZ - e 0452, e 3221

Hlas domova 1950-1975 : sborník vydaný k příležitosti 25. výročí vydavatelské

činnosti Hlasu domova, československých novin v Melbourne, Austrálie / předmluva V. Donát ; k tisku připravili V. Donát, A. Nebeský ; autoři příspěvků František Váňa, Václav Michl, Zdeněk Slavík, Karel Wendt, Jana Borová, Jaroslav Strnad, Jiřina Zacpalová, Jaroslav Kujeba, Ferdinand Peroutka, Jiří Sýkora, Pavel Tigrid, Petr Mařan, Milan Růžička, Marcela Čechová, Karel Janovský, Martin Kvetko, Běla Vernerová, Stanislav Hofírek, František Knopfmacher, Zdenko Horný, Adolf F. J. Karlovský, Vladimír Ondrášek SDB, Jaroslav Kovářiček, Pavel Kyrál, J. Kárnet, Jiří Virkoš, Lída Nováková, František Mašek, Helena Babincová, Václav Chadim ... [et al]. - Richmond : F. Váňa, 1975. - 72 s. : il. ; 20 cm. - Chybně uvedeno Jaroslav Kovářiček. - Jaroslav Kujeba vlastním jménem Jaroslav Strnad. - Běla Vernerová vlastním jménem Běla Schovancová. - V. Donát vlastním jménem Miloš Ondrášek. - Jana Borová vlastním jménem Aurelie Bernkopfová-Jeníková. - Obsah neuveden. - Příspěvky v češtině i slovenštině.

[Sborník]

RUZ - e 0452, e 3221

Job / Jaroslav Strnad ; obálka a ilustrace Lucie Radová ; pozn. na záložce Arnošt Lustig. - Curych : Konfrontace, 1976. - 146 s., [11] s. obr. příl. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-039-4

[Román]

KON - e 1779, e 1780

Kalendář československého exilu 1974 / redakce Josef Rakušan ; autoři příspěvků Jan Schneider, Radoslav Selucký, Sláva Volný, Ivan Dvořák, Karel Jezdinský, Jana Černá, Karel Michal, Jaroslav Strnad, Josef Škvorecký, Jaroslav Válek ... [et al]. ; ilustrace Vojtěch Moser, Ivan Steiger, Bohumil Štěpán ; obálka Vojtěch Moser. - München : Kalex, 1974. - 165 s. : il. ; 21 cm. - Karel Michal vlastním jménem Pavel Buksa.

[Sborník]

RUZ - e 0858, e 5071

Pohádky / Jaroslav Strnad ; ilustrace Lucie Radová. - [1. vyd.]. - Gelterkinden : Akt, 1974. - 175 s. : il. ; 11 x 16 cm. - (Edice poezie ; sv. 5)

AKT - e 3365

Prohry / Jaroslav Strnad ; obálka a ilustrace Lucie Radová. - Londýn : Rozmluvy,

1982. - 244 s., [3] listy obr. příl. ; 18 cm. - (sv. 3). - Pozn. o autorovi s fotografií na zadní straně obálky. ISBN 0-946352-02-X

[Román]

ROZ - e 1781, e 3171

Strnad, Jaroslav apz

Breviář podivování / Jaroslav Havelka ; přebal s použitím autorovy ilustrace navrhl Peter Heim ; redakce Petr Pašek ; pozn. na záložce J. S. [Jaroslav Strnad]. - Curych : Konfrontace, 1979. - 110 s. : il. ; 19 cm. - (Bílá růže/Montreal). - Vročení na titulním listě: 1978. - Spoluvydavatelem Edice Bílá růže. - Ilustroval autor. ISBN 3-85770-054-8

[Reflexivní próza]

KON - e 0422, e 3675

Muž Přítomnosti / Ferdinand Peroutka ; úvodní poznámka Jiří Kovtun ; doslov Pavel Tigrid ; další autoři Karel Steinbach, Staša Jílovská-Fleischmannová, Miloslav Kohák, Jiří Kašpárek, Ilona Wintrová, Bedřich Valner, Václav Holešovský, Lev Braun, Ladislav Matějka, Jára Kohout, Ivo Ducháček, Jan Stránský, Alice Bächrová, Káča Poláčková-Henleyová, Jan V. Mládek, Věra Kovtunová, Alena Kaňková-Kohoutová, Jindřich Pikner, Slávka Peroutková, Jana Ebrtová-Plannerová, Jiří Voskovec ; redakce Jaroslav Strnad ; ediční poznámka S. P. [Slávka Peroutková], J. S. [Jaroslav Strnad] ; kresby Adolf Hoffmeister ; sestavil a texty doplnil Kruh přátel Ferdinanda Peroutky. - Curych : Konfrontace, 1985. - 232 s., [18] s. obr. příl. ; 19 cm ISBN 3-85770-100-6

[Sborník]

KON - e 1388, e 3676

Svět jako skleněná duhová kulička / Vladimír Škutina ; ilustroval Karel Liška ; obálka a graf. úprava Karel R. Matějovský ; ediční poznámka J. S. [Jaroslav Strnad]. - Curych : Konfrontace, 1979. - 200 s. : il. ; 19 cm. - První české vydání v exilu. ISBN 3-85770-31-9

[Úryvky z dopisů]

KON - e 1895, e 1896

Tam / Jan Ryba ; ed. poznámka Jaroslav Strnad. - Paris : [Wladimir Šetina], 1983. -

31 s., [6] listů obr. příl. ; 17 cm. - (Edition Jean Poisson). - Jan Ryba vlastním jménem Wladimir Šetina. - Ilustroval autor. - Pozn. o autorovi.

[Sbírka básní]

VLN - e 1609, e 1610

Strnad, Jaroslav edi

Za čarou : vademecum pro toulavé Čechoevropany / Jan Schneider ; návrh obálky a graf. úprava s použitím kreseb Mikoláše Alše K. R. Matějovský ; editor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1980. - 157 s. : il. ; 19 cm ISBN 3-85770-031-9

[Cestopis]

KON - e 3005, e 3080

Strnad, Jaroslav prk

Britský agent / Bruce Lockhart ; z angličtiny přeložil a redigoval Jaroslav Strnad ; přebal a vazba Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger. - Curych : Konfrontace, 1973. - 147 s. ; 19 cm. - (Knihnice Konfrontace/Švýcarsko). - Přeloženo ze zkráceného vydání anglického originálu: British Agent. - Náklad vázaný i brožovaný.

[Vzpomínky]

KON - e 1095, e 1096

Podivuhodná dobrodružství Váni Chmotanova : satira sovětského samizdatu / přebal a ilustrace Jan Kristofori ; redakce [a překlad z němčiny] Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1976. - 79 s. : il. ; 19 cm. - (Knihnice Konfrontace/Helvetia). - Ruský anonym. - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-027-0

[Novela]

KON - e 0648, e 0649

Živé pochodně / uspořádal Josef Sadecký ; redakce Petr Pašek ; autoři převzatých příspěvků Alexander Heidler, Ivan Diviš, Anastáz Opasek, Eugen Spitz, Hanka Makomaská, Július Májovský, Kazimierz Wierzynski, Pavel Horov, Jan Milíč Lochman, Jiří Vohralík, Přemysl Pitter, Jakub Trojan, Jožka Pejskar, Joerg Meier, Jiří Neuwirth, Adolf K. Wenzbauer, Michaela Tomášová, B. L. Čápková-Richterová, Miroslav Holub, V. J. Kalandra, Jan Lang, Jan Kavan, Libuše Šilhánová, Antonín

Kratochvíl, Avšalom Kur, Golo Mann, Ladislav Husák, Roman Otava, Rudolf Hambach, Antonín Brousek, Vladimír Škutina ... [et al.] ; překlad někt. příspěvků Alexander Tomský, Jaroslav Strnad, Dagmar Peroutková ; ediční pozn. Marie Nenadálová ; graf. úprava K. R. Matějovský ; autor obrazu na obálce Jan Kristofori. - Curych : Konfrontace, 1980. - 112 s. : il. ; 19 cm. - Spoluvydavatelem Čs. Klub Jan Palach. - Příspěvky v češtině a slovenštině. ISBN 3-85770-073-4

[Sborník]

KON - e 2255, e 3888

Strnad, Jaroslav red

Autostopem kolem světa. Část 1, Jižní Evropa [A] / Jiří Svoboda ; redakce Jaroslav Strnad. - Scarborough : Autostop, 1979. - 204 s. ; 18 cm

[Cestopis]

RUZ - e 1829, e 3352

Autostopem kolem světa. Část 2, Severní Evropa Ázije Austrálie a Oceánie [A] / Jiří Svoboda ; redakce Jaroslav Strnad. - Scarborough : Autostop, 1980. - 393 s. ; 18 cm

[Cestopis]

RUZ - e 1830, e 2436

Blázen ve městě / Ota Filip ; přebal Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1975. - 196 s. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia) ISBN 3-85770-012-2

[Román]

KON - e 0282, e 0283

Cesta ke hřbitovu / Ota Filip ; redaktor Jaroslav Strnad. - 2. vyd. - Curych : Konfrontace, 1978. - 334 s. ; 19 cm. - V exilu 1. vydání. ISBN 3-85770-040-8

[Román]

KON - e 0284, e 0285

Chrám i tvrz : kniha o češtině. Díl 1. / Pavel Eisner ; přebal a vazba Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redakce Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1974. - 336 s. : il. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia) ISBN 3-85770-004-1

[Fejetony, eseje]

KON - e 0254, e 1663

Chrám i tvrz : kniha o češtině. Díl 2. / Pavel Eisner ; doslov Dagmar Eisnerová ; přebal a vazba Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redakce Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1974. - s. 337-674 ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia) ISBN 3-85770-005-X

[Fejetony, eseje]

KON - e 0255, e 0256

Dobrý voják Švejk v zajetí / Jaroslav Hašek ; obálka Marcel Anjou ; redaktor Jaroslav Strnad. - 3. vyd. - Curych : Konfrontace, 1976. - 139 s. ; 19 cm. - V exilu 1. vydání. ISBN 3-85770-045-5

[Román]

KON - e 0660, e 2533

Druhý dech / Jan Beneš ; přebal a vazba Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1974. - 121 s. ; 19 cm. - (Knihnice Konfrontace/Švýcarsko)

[Román]

KON - e 3359, e 3360

Duchovní revoluce v srdci Evropy : pohled do dějin českého národa / Přemysl Pitter ; úvodní slovo Petr Lotar ; obálka Marcel Anjou ; graf. úprava A. Bachmann ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1974. - 119 s., [8] s. obr. příl. ; 18 cm. - (Dialektika života/Helvetia) ISBN 3-85770-011-4

[Eseje]

KON - e 1415, e 1416

Ďábel mluví španělsky / Zdeněk Němeček ; přebal Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redaktor Jaroslav Strnad ; pozn. na záložce Jaroslav Dresler. - Curych : Konfrontace, 1974. - 221 s. ; 20 cm. - (Knihnice Konfrontace/Helvetia). - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-009-2

[Román]

KON - e 1262, e 1263

Emauzy / Jan Pastor ; obálka K. R. Matějovský ; redakce Jaroslav Strnad. - 1. vyd. - Curych : Konfrontace, 1979. - 273 s. ; 19 cm. - Jan Pastor vlastním jménem Jan Drozd. - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-022-X

[Román]

KON - e 1334, e 1335

Hlavou proti zdi / Ladislav Grosman ; Ilustovala a obálku navrhla Lucie Radová ; redigoval Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1976. - 130 s. : il. ; 19 cm. - (Knihnice Konfrontace/Helvetia). - Pozn. o autorovi na přebalu. ISBN 3-85770-043-2

[Povídky]

KON - e 0370, e 2528

Hop sem, hop tam / Jára Kohout ; obálka Marcel Anjou ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1978. - 255 s., xvi s. obr. příl. ; 19 cm. - (Knihnice Konfrontace/Helvetia). - Na tit. listě datováno 1977. - Vročení v tiráži: 1978. - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-052-1

[Vzpomínky]

KON - e 3129, e 3367

Kuropění / Viktor Fischl ; doslov napsal Jaroslav Dresler ; přebal knihy navrhl a ilustroval Jan Kristofori ; redigoval Jaroslav Strnad. - 1. české vydání. - Zürich : Konfrontation, 1975. - 187 s. : il. ; 19 cm. - (Knihnice Konfrontace/Helvetia). - Pozn.

o autorovi na přebalu. ISBN 3-85770-026-2

[Román]

KON - e 0311, e 3494

Masarykova abeceda : výbor z myšlenek Tomáše Garrigua Masaryka / uspořádal Jaroslav Dresler ; redakce Jaroslav Strnad ; přebal s použitím dřevorytu Karla Svobinského navrhl Marcel Anjou. - Curych : Konfrontace, 1976. - 229 s. : il. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-046-7

[Výbor článků a úvah]

KON - e 0207, e 3683

Muž Přítomnosti / Ferdinand Peroutka ; úvodní poznámka Jiří Kovtun ; doslov Pavel Tigrid ; další autoři Karel Steinbach, Staša Jílovská-Fleischmannová, Miloslav Kohák, Jiří Kašpárek, Ilona Wintrová, Bedřich Valner, Václav Holešovský, Lev Braun, Ladislav Matějka, Jára Kohout, Ivo Ducháček, Jan Stránský, Alice Bächrová, Káča Poláčková-Henleyová, Jan V. Mládek, Věra Kovtunová, Alena Kaňková-Kohoutová, Jindřich Pikner, Slávka Peroutková, Jana Ebrtová-Plannerová, Jiří Voskovec ; redakce Jaroslav Strnad ; ediční poznámka S. P. [Slávka Peroutková], J. S. [Jaroslav Strnad] ; kresby Adolf Hoffmeister ; sestavil a texty doplnil Kruh přátel Ferdinanda Peroutky. - Curych : Konfrontace, 1985. - 232 s., [18] s. obr. příl. ; 19 cm ISBN 3-85770-100-6

[Sborník]

KON - e 1388, e 3676

Nebe nad Seinou / Václav Šikl ; obálka Marcel Anjou ; redigoval Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1977. - 193 s., [6] listů obr. příl. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia) ISBN 3-85770-036-X

[Vzpomínky]

KON - e 1861, e 2530

Odsud'te je k životu : svědectví generála Vladimíra Přikryla : (literatura faktu) / Petr Pašek ; toto vyd. redigoval a doslov napsal Václav Šikl ; namísto prologu (úryvek z knihy Otázky viny) Karl Jaspers ; přebal Marcel Anjou ; redakce Jaroslav Strnad. - 2. vyd. - Curych : Konfrontace, 1976. - 180 s., [24] s. obr. příl. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - V exilu 1. vydání. - Biogr. dodatek o V. Přikrylovi. ISBN 3-85770-049-1

[Životopis]

KON - e 1338, e 1339

Pád / Friedrich Dürrenmatt ; z němčiny přeložil Jiří Musil ; ilustrace a přebal Jan Kristofori ; redakce Jaroslav Strnad. - 1. vyd. - Curych : Konfrontace, 1977. - 62 s., [10] s. obr. příl. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia) ISBN 3-85770-028-9

[Novela]

KON - e 0220, e 2527

Podivuhodná dobrodružství Váni Chmotanova : satira sovětského samizdatu / přebal a ilustrace Jan Kristofori ; redakce [a překlad z němčiny] Jaroslav Strnad. - Curych :

Konfrontace, 1976. - 79 s. : il. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Ruský anonym. - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-027-0
 [Novela]
 KON - e 0648, e 0649
 Prosím tě neblázni / Ivan Kraus ; obálka a ilustrace Stanislava Procházková ; redakce Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1978. - 122 s., [10] s. obr. příl. ; 19 cm. - Obálkový název: Prosímtě neblázni! ISBN 3-85770-060-2
 [Povídky]
 KON - e 0913, e 2421
 Revoluce na objednávku / Jaromír Netík ; obálka Marcel Anjou ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1982. - 230 s. ; 20 cm. - Pozn. o autorovi. ISBN 3-85770-107-2
 [Studie]
 KON - e 1336, e 1337
 Romance pro Žoržínu / Blanka Kubešová ; obálka a ilustrace Lucie Radová ; redakce Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1985. - 182 s. : il. ; 19 cm ISBN 3-85770-101-3
 [Autobiografický román]
 KON - e 1006, e 1007
 Sedmiramenný svícen / Josef Škvorecký ; přebal a vazba Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1974. - 99 s. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Náklad vázaný i brožovaný. - Vročení na titulním listě: 1973.
 [Povídky]
 KON - e 1927, e 5862
 Smutný muž / Jaroslav Válek ; ilustrace a obálka Jan Kristofori ; techn. red. Marcel Anjou ; graf. úprava René Emmenegger ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1974. - 92 s. : il. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Obálkový název: Smutný muž alias Jaroslav Válek vypráví o sobě, o tátovi, o bratru Spytihněvovi, o tetě Růženě, o strýci Juliánovi a o mnoha jiných včetně pašeráků drog. ISBN 3-85770-007-6
 [Autobiografická novela]
 KON - e 2103, e 2104
 Souostroví Gulag : 1918-1956 : pokus o umělecké pojednání. [Sv. 2] (III-IV) / Alexandr Solženicyn ; spolupráce na překladu M. Filipová ; graf. úprava a ediční pozn. Stanislav M. Kříž ; obálka Lucie Radová ; redakce Jaroslav Strnad ; překlad Klub překladatelů Praha. - Curych : Konfrontace, 1976. - 627 s. : il., ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Orig.: Archipel Gulag. ISBN 3-85770-025-4
 [Vzpomínky]
 KON - e 1742, e 4423
 TGM představuje plukovníka Cunninghama / Ferdinand Peroutka ; uspořádal a k vydání připravil Jaroslav Dresler ; úvod Julius Firt ; přebal Peter Heim ; redakce

Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1977. - 184 s. ; 20 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-052-1
[Eseje]

KON - e 1391, e 1392

To na tobě doschne / Ivan Kraus ; ilustrovala Lucie Radová ; obálku s použitím fot. Vladimíra Poláka navrhl Miroslav Pazdera ; redakce Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1976. - 120 s. : il. ; 19 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Náklad vázaný i brožovaný. ISBN 3-85770-033-5

[Povídky]

KON - e 2500, e 3742

Widerstand oder keine einfache Sache / D. Michalov ; umschlagentwurf Marcel Anjou ; grafische Gestaltung René Emmenegger ; verantwortlicher Redaktor J. Strnad. - Zürich : Konfrontation, 1975. - 134 s. ; 19 cm. - D. Michalov vlastním jménem Karel Slavík. - Pozn. o autorovi na zadní straně obálky. ISBN 3-85770-08-4

[Novela]

KON - e 1208

Zpráva z Lisabonu / Jiří Kovtun ; obálka Jiří Hejna ; redaktor Jaroslav Strnad. - Curych : Konfrontace, 1979. - 98 s. ; 19 cm ISBN 3-85770-058-0

[Novela]

KON - e 0881, e 0882

Zweiter Atem / Jan Beneš ; übersetzung Dagmar Flemming ; beratung Ulrich Lienert ; umschlagentwurf Marcel Anjou ; redaktion Jaroslav Strnad. - 1. deutsche Ausg. - Zürich : Konfrontation, 1975. - 171 s. ; 19 cm. - Orig.: Druhý dech. - Pozn. o autorovi na zadní straně obálky. ISBN 3-85770-020-3

[Román]

KON - e 1575

11. všesokolský slet 1948, Praha / uspořádali Marie Provazníková, Jiří Škvor ; autoři dalších příspěvků Miroslav Tyrš, Antonín Cekota, Jiří Hrbas, Fedor Ormis, František Kožík, Miroslav Rutte, Ladislav Vycpálek, Pavel Javor, Viktor Dyk, Jaroslav Seifert, Evžen Köpl, Jiří Scheuba, Jaroslav Janovský, Josef Hora ... [et al]. ; redakce Jaroslav Strnad ; graf. úprava Karel Šťastný. - Curych : Konfrontace, 1976. - 99 s. : il. ; 22 cm. - (Knižnice Konfrontace/Helvetia). - Pavel Javor vlastním jménem Jiří Škvor. - Vydáno ve spolupráci s tělocvičnou jednotou Sokol - Czechoslovak Sokol Gymnastic Association, Melbourne. - Tato publikace měla původně vyjít již v roce 1948, její sazba však byla rozmetána. - Zkrácené a v exilu doplněné česko-slovenské vydání. ISBN 3-85770-03-8

[Sborník]

KON - e 0688, e 0689

Příloha 4

Velký pátek

Motto: Nedočkali se –

mrtvi jsou...

V. Dyk

Již několik desítek tisíc mrtvých je

a stále ještě, stále umírají.

Čas jde a lidé padají bezmocně v stopách jeho,
strašlivé hekatomby míru.

A na okraji té smrti houfné, smrti bez pomoci
několik věží stojí čestnou stráž.

A noc temná a cizí

bliká mrazivým, krhavým okem vraždivých drátů
jak věčným světlem.

Již několik desítek tisíc mrtvých je,

právě těch nejlepších z nás.

Je to tak velké provinění

jít do bitevní vřavy beze zbraně,

jen srdcem za své právo bojovat,

že nutno zaplatit tu šílenou odvahu smrtí,

jako ty tisíce?

Již několik desítek tisíc mrtvých je.

Několik desítek tisíc oněmělo provždy.

Ani posvátný nápis v mateřské řeči
rytmickým zázrakem krásy slov
ztrnulé jazyky jejich neoživí.

Co smrtí jsem viděl po celém Německu!
S každým tím mrtvým zemřelo kus mého srdce,
zemřel jsem já.

Kulkou jsem umíral v Oranienburgu,
v Mauthausenu byl zabit a v Terezíně,
padl jsem hladem v Buchenwaldě a Neugamme,
v Nazweileru jsem hynul a v Dachau hynu,
do drátů skočil jsem ve Flossenbürgu,
plynem mě vraždili v Osvětimi,
na tyfus, flegmonu, úplavici,
na zápal plic a na vodu v těle
na revírech všech koncentráků
jsem posel za plotem jako pes prašivý.

A zatím co já jsem umíral,

Mí bratři doma, mí rodní bratři

Jásali nad tím

a udávali.

Bude to hříchem,

že na pomstu myslím?

Nikdo se neozval, nikdo nebránil.

Pouze mí draží někde v skrytu doma

plakali vzlykavou přísahou věrnosti.
Když jsem jel svojí poslední cestou,
kamarádi, již mne přežili,
smekнувše čapky na chvíli v zuřivém vzteku
vztyčili hlavy.

Však kde byly zvony, kde byly hrany,
jež řekly by okolí,
že zemřel člověk v práci?
A potom?
Potom už nic.
Jen surové ruce
vytáhly tělo mé bez piety
ze špinavé bedny otlučené,
aby jej hodily čistému ohni
anebo k mrtvým kamarádům do jámy s vápnem.

Jaks měl rád svou ženu a dítě,
Riesle, Jene!
Jaks je měl rád!
Když jsi mi o nich vyprávěl v Mauthausenu,
Měl si vždy oči zamlžení
Tou horkou záplavou,
Jež od srdce stoupá člověku,
Myslí-li na něco bolestně krásného.
I toho jitra

jsi na ně jistě myslil,
když s kamenem přetěžkým pro Tvoje záda,
zesláblá hubenou stravou a pekelnou dřinou,
běžel jsi po schodech,
po těch stodvaosmdesáti prokletých schodech,
po schodech nářků a smrti,
jež kolikrát do nebe vedly.
Chtěls na chvíli ulevit naběhlým nohám,
jež už Tě nechtěly nést,
a v běhu ses zastavil trochu.
V tom okamžiku prohrál si všechno.
Vrhl se na Tebe esek se zvířecím řevem,
holí Tě udeřil do hlavy,
krví se otevřela
a krok Tvůj, beztak již belhavý,
zcela se zlomil.

A pak jak šílenec amokem stížený
rozdupal botami okovanými
tvé tělo bezduché divokým čardášem. –
V poledne Tvé trosky přinesli kamarádi
a pro Tvou duši se nebe otevřelo.

A slunce dál svítilo
a nikdo hlas nezdvihl.

Tys zemřel hlady, Karle Hašlere,
a sen Tvůj o návratu se nesplnil.
Bože. Tvůj zrak tak zářil,
když jsi snil o tom,
co budeš dělat, až přijdeš zpět!
Zemřít ses zoufale bránil.
Chtěls žít!

Hlad Tě však zdolal.
Lze ještě pracovat, vážíš-li třicet pět kilo?
Lze ještě pracovat?
Byls kost a kůže,
břicho a stehna dávno jsi ztratil.
Ale tu touhu po rodné zemi,
tu jsi měl stále.
Poslední slova Tvá platila jí:
„Věřím, že vydržím a že se vrátím.“
Hodinu nato
skonals nám v náručí.
Byl Štědrý den.

A slunce dál svítilo
a nikdo hlas nezdvihl.

I k Tobě jsem viděl přicházet konec.
Tam v Dachau na revíře

Tyfus Tě zardousil skvrnitým spárem.
Drže ses statečně, kamaráde, Šimso!
Uprostřed špíny a vředů a vší
Jako muž podleh jsi v posledním zápase.
Nemohls m,luvit,
Již hrdlo Ti zasáhl smrtící paprsek agonie,
A jazyk Tvůj více neslyšel pokynů mozku.
A T y jsi plakal
Bezhlasnou vřelostí srdce umořeného.
Ne pro svůj život unikající,
Tan málo sis cenil,
Pro ženu, Pavlíka a pro svůj národ.
Plakal jsi tiše, ale tím bolestivěji.
My všichni jsme plakali s Tebou.

A slunce dál svítilo
a nikdo hlas nezdvihl.

Ještě dnes vidím Tě, bratře Čapku.
Zestárls v poctivém díle.
Když jsem Tě poznal,
byls milým, šedivým starcem,
na lopatu a na rýč jsi nestačil tak,
jak žádali páni.
Byls vybrán na transport
s pěti sty jiných bez nohou a rukou,

chromých a slepých.

Vím, že Vám řekli, že jdete do lágru,
kde je dost jídla a žádné bití,
a možná domů.

Vešli Vás v autech,

Po dva dny vezli.

Za tmy Vás složili,

Do rukou ručníky dali.

„Již jsme v tom ráji, to jdeme se koupat!“

Však místo vody ze železných sprch
vpustili plyn!

Jak Ti as bylo, bratře Čapku,

když jsi to poznal,

když sis to uvědomil?

Začal si šilet

a s úděsným strachem hledati únik,
nebo jsi s klidem přijal svou smrt?

A slunce dál svítilo

a nikdo hlas nezdvihl.

A slunce dál svítí

a nikdo hlas nezdvihne proti těm všem vraždám.

Jen v duších našich každá Vaše smrt

vyryla krvavý šrám.

Již několik desítek tisíc mrtvých je

a stále ještě umírají.

Ještě ne konec. A nikdo neví,

zda na živu zůstane.

Ale vy, kteří zpět přijdete,

co řeknete

těm rtům, které budou lačnět

a chtivě závidět vám první polibky?

Co dále do těch prázdných náručí,

jež marně rozpínat se budou po lásce

u otevřených, čekajících dveří domovů?

A co vykouzlíte těm očím

oděným chudě v poslední naději,

kdy pramen slz již bolem vyschl?

Nechod'te k nim, když se zešeří,

tma halí útěchu do pláště smutku

A slova soucitu

jak kámen do temnoty zapadají.

Jděte k nim ráno

se slunce východem,

až den se vyleje přes oči hvězd.

Chladivý vánek změní žal v radost.

Mluvte k nim zpříma a bez okras,

jak tu jste zvykli.

„Neplačte, děti a ženo,
Váš táta zemřel jako muž,
jako hrdina,
s pýchou naň vzpomeňte
a v nitru mu postavte pomník.
Maminko,
vy už nevěste hlavu,
že synek se nevrátil z bitvy o ideál,
a buďte naň hrdá,
že byl vaším synem,
jako já hrdý jsem
na kamaráda.“

Pochodem rázným,
Ráz, dva – ráz, dva,
jdou šiky domů,
Šiky vracejících se
po letech těžkých a bezradostných.
V zracích jim plá
Nádhera svobody.
Do práce živé a dobrovolné
nastupují,
ne hrdinové, ale prosté lidé.
A s nimi krokem rovným a pevným,
ráz, dva – ráz, dva.
Jdou všichni mrtví bojovníci země,

co za šest let padli v koncentracích
na Velký pátek mé vlasti.

Kamarádi,
kteří jste zemřeli pro životy druhých,
kteří jste krví strašlivě prolitou
vzkřísili zemi umírající,
tu zemi Tábora a Vyšehradu,
dál nad ní bděte
a buďte ji zástavou smírného kladu,
odvahou k budoucím růstům,
dejte ji sílu
a pro věky radostný Život!

Příloha 5

Pankrácké pampelišky

Rozkvetly pampelišky

Uprostřed dvora dnes.

Prach slunce v trávu kles

S modravé, vnější výšky.

Šedivé, truchlé mnišky

Netančí valčík černý,

Okamžik nad lucerny

Vábí je pampelišky.

Ohnivé pampelišky,

Lucerny rozbité...

Máš za zlé chvíli té,

Že mění v zlato plíšky?

Jsou prázdný naše míšky,

Nemáme si co dát.

Vetknu ti na kabát

Růžici pampelišky.

Ach krůpěj pampelišky

Hořce mi vtryskla v ret.

Chráním svůj amulet

Před zlými bazilišky,

S očima lstivé lišky

Číhají v rozdílu, hle!

Jedy jsou bezmocné...

Dík, prosté pampelišky!

Příloha 6

Říkají, že je mír

Říkají, že je mír

a tváří se spokojeně.

Ale já křičím:

JE VÁLKA!

Když se podepisovala příměří,

když vstávali od konferenčních stolů,

já je viděl,

jak padají,

jak jsou zabíjeni

ve jménu míru

vojáci, civilisté,

lidé.

Říkají, že je mír

A snad tomu i věří.

Ale já křičím:

JE VÁLKA!

Sedmikrokové náboje létají,

jako když se rojí včely.

Novou královnou je Smrt.

Prvním krokem

zabíjí prostornost vzduchu a myšlenek

a dává dýchat a myslit

jen předepsané omezené.

Druhým krokem

umrtvuje tělo

a zavírá je do klece násilného odříkání

a bezbolestného přilnutí konopí.

Třetím zbavuje rozumu

a podněcuje šílenství úzkosti...

A strašidelných halucinací.

Krása je vypovězena čtvrtým krokem

a nevysychá jen voda splachovacího klosetu

jako jediný pramen osvěžení.

Ach, víra, naděje a láska

je zašlápnuta pátým, šestým, sedmým krokem

a zůstává

Bláznivě zoufalé sobectví,

tma nejtmaější.

Říkají, že je mír

A nechtějí nic vědět o tom,

že není.

Já však křičím,

a můj hlas, jenž přetéká slzami,

je násoben tisíci hrdly

mých kamarádů stopadesáti dnů

a všech, kteří nás předcházeli a následovali

fortnou odvahy a strachu.

Svět dřímá,
uspán líbivou melodií zdánlivého míru.

Ale jednou,
jednou přece pronikne naše volání
přes zdi věžeňských dvorů...
A až ten strašlivý chorál z onoho světa
uslyší rybář v Severním moři,
pošle nám svobodným větrem
pozdrav,
jenž zneškodní
plynovou masku našich myšlenek,
a my vydechneme bez mříží.

A až ho uslyší sedlák
na úpatí Fudžijamy,
vypřáhne ženu z pluhu
a půjde nám naproti
s roční sklizní svých rýžovišť,
abychom nestrádali.
Jakmile naše volání přehluší hukot transmisí a motorů,
muž černého řemesla
někde v Detroitu nebo v Miláně
vymění páky svého stroje
za starter tanku
a nabídne nám

za šílenství nočních nejistot

ticha letních jiter.

A Marcel a Marcela,

líbající se v podkroví Quartier Latin,

ucítí magická vlnění našich hlasů

a pochopí náhle,

že jsme se zřekli své krásy,

aby oni se mohli milovat,

a dají nám s úsměvem

několik let svého mládí.

A o naší nevíře

zaslechne třeba peonská babička na náhorních rovinách Mexika

a pod obrazem Guadalupské Matky

nám obětuje svou víru,

starou a poctivou.

A těhotné matky celého světa

rozdělí svou radostnou naději

s námi zoufalci.

Přestaneme se bát

a rozjímat nad svým změřeným minulem

a nad svou smrtí

a počneme myslet na budoucí životy druhých.

Podáme jim všem ruce,

protože nebude cel,

protože budeme všechny milovat,

protože je budeme moci milovat.

hraji:
Monika Dudíková
Petra Zvonářová
Martin Trnavaš
Igor Dostálek
Tomáš Racek
Filip Richteršmoc
David Kaloč
Lucie Finková
Andrea Traganová
Jiří Vyoralčík
Vladan Tomeček
Andrea Hybnerová
Adam Lupač
Lucie Šteřlová
Ivo Štěpánek

DOVOLUJEME SI VÁS POZVAT NA PREMIÉRU HRY
JAROSLAVA STRNADA

JEDNÉ STŘEDY V KRÁTKÉ ULICI A OKOLÍ

V REŽII BŘETISLAVA RYCHLÍKA

SVĚTOVÁ PREMIÉRA 6. prosince 1994 V 19:30 HODIN

hra se pod názvem "SYNOVEC" umístila v soutěži Nadace Alfréda Radoka mezi deseti finalisty